

Lahtised Lehed

„Olioni“ hinnata kaasanne

Nr. 9

September

1930

5. Veerbruar 80
254

R. KIVITI MAPIST.

3. järg.

Armastusele pühendatud kujund

„Põld, kus midagi ei kasva. Sest ta pole ei hea ega halb — ja seal kaugemal Koigata, kus veel keegi pole lunastatud,“ tähendas Pastar väriseval häälel, ja vaikides sammusime meie vanast kirikust mööda kodu poole. Lakkasime kõnelemast. Tundsime, nagu oleksime hauas. Lotta pigistas südamlilikult mu kätt ja lausus tasa: „homme!“

Mis see tähendas: homme, homme...

Vahest paistab päike... Siis sätendavad Lotta juuksed.

Üleval enese juures leidsin Elli eest. Ta istus laua ääres ja lehitses raamatut.

„Oh, oskaksin ma ometi lugeda! Sinu ja ka teisi keeli... Veerin vaevalt rootsikeelset palveraamatut. Võiksin ma ometi Lotta asemel olla, siis ma näitaksin, mis ma võin!“

Ja temas algas torm, nagu väljas merel, sealpool luiteid.

„Kui minagi oskaksin lugeda sinu hinges, võib-olla hiigla tugevas... Kuid nüüd oled sa mulle nagu öine kummitus... Ja mul on sinust kahju...!“

„Kas proua Lotta on sinu meelest parem? Kas on ta ilusam kui mina? Mis tegi ta siin? Mispärast oli ta siin sinu juures?“

„Niisama... Meie oleme ühes koolis käinud. Kõnelesime üht ja teist.“

„Teie olete linnas koos koolis käinud? Jah, ja mul pole kunagi sõpra olnud, kellega oleks võinud koolis käia... Ja muud ei kõnelnud teie midagi?“

„Mis pärimine see nüüd on?... Mulle ei meeldi see.“

„Mis pärimine see on?... Noh, aga ütle ometi!“
Ma vaikisin.

„Ma tean, sa tahad mind minema saata, aga ma ei lähe. Jään su juurde terveks ööks, terveks päevaks. Sa võtad mu enesega kaasa. Ma ei lähe sinu juurest kuhugi, mitte kuhugi, sest et ma sind armastan! Esimest korda armastan... Tugevalt, kõigest hingest. Kohe, kui ma sind nägin, ütlesin ma — see on minu...“

Ma seisin kui kivistunud. Ja suudluste rahe sadas mu silmadele ja huultele...

Kui ta oli läinud, langesin ma oma meriheintele ja nutsin. Kaua aastaid polnud ma nutnud. Pidasin seda enesele alandavaks... Kuid nüüd korraga ma nutsin — „Õndsate saarel“. Väljas hakkas vihma valama. Üle looduse kattus nagu üle laiba märg ja läbinähtamatu vihma ja öö linik. Ja mässis mind oma niiskeisse, värisevaise väänetesse.

COLLISIUM

Hommik on samasugune hall. Pilved on palju nutnud. Kõik maa on märg. Lähen Lorentside juurde. Oues seisab Elli ja vaatab minu otsa. Tervitan. Ta ei lausu sõnagi.

Andres vaidleb Lottaga kunsti põhimõtete üle. Ka Lorents võtab sellest osa.

„Ja niikaua kui laiemal rahvahulgal, tema madalamatel kihtidel ja esmajärjes teadlikul proletariaadil ei ole oma kunsti, oma teatrit, seni on ja jääbki su kunst ainult kodanlaste päevavaraste orjaks, nende eralõbuks ja naudinguks.“

„Ja sellepärast, et sinu teooriaid ei saa elus otsekohe teostada, ei hakka ma nimme jalamaid lammutama teatrihooneid, loopima tuleriidale pilte ja klavereid. Demokraatlikus teadvuses võib alles sündida kunstiaime. Ja mitmed põlved peavad alles mõõtma seda teed, millele mina nüüd olen asunud...“

„Mõistagi — kinnitasin ma Lotta arutlust — peab temas eneses arendama seda kunstniku tüüpi, kellest nagu eeskujust hakkab võrsuma uus kunstnikkude põlv. Jah, nagu teate, on meie praegused niinimetatud kunstnikud kõik ilma sisemise tuumata, ilma eesmärgita ja kandepinnata, juhuse produktid. Ja kui kunstnik ses mõttes peab kasvama teadlikuks, vastavalt elule ning tema praegustele ja tulevastele valjudele nõuetele — siis on see suur töö. See pole mitte ainult väline tehnika. Ja selle ülesande teostamiseks töötada tähendab rasket tööd tuleviku nimel. Ja et Lotta Brand seda korda saadab, selles ei kahtle ma põrmugi...“

„Teisiti poleks üldse väärt kunstist unistadagi...“
liskas Lotta juurde.

„Ja siiski on ja jääb see ainult meie kodumaaks... Meil on tarvis kõige pealt leiba, vabat õhku ja võitluse võimalusi. Kui meil aga sarnast kunsti kohe silmapilgul ei ole, kibedat kui leib, sinist nagu taevas ja valusat nagu vitsad, siis oleme ja jäämegi temast ilma...“

„Ja peate siis ometigi tegema kompromissi... millega? — kodanlaste kunstiga,“ salvas Lotta.

„Ma ei või seda kunstiks nimetada, nagu ma juba ütlesin.“

„Ja nii peab siis minul au olema rünnata läbi „ebakunsti“ rabasood üles „kunsti“ mägedele! Ehk saab mulle au osaks, et sina mind esimesena seal mäetipul tervitad...“

„Õnnelist reisi!“

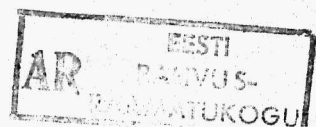
Lorents oli elanud juba keskeani ja polnud veel kunagi teatrit näinud. Linnas käies oli ta alati kartnud sinna sisse astuda. See võis patt olla. Võis olla midagi koledat. Juba sellepärast üksi pole ta Ellit kunagi linna kaasa võtnud. Võiks näha teatrit ja olekski otsas. Ei saavat teda enam koju tagasi... Hakkavat vast ise teatris mängima. Kas ei võiks meie kolmekesi siin mõnda teatritükki ette kanda? Ta kutsuks terve saare rahva kokku.

Vastasime, et see on võimatu.

Andres hakkas tööle. Meie Lottaga läksime jalutama. Istusime märgadele kividele otse lainete ääres. Lotta hakkas mulle nagu vennale jutustama kõiki oma elamusi.

Palju oli ta ootanud igast sündmusest. Palju oli tal olnud hingepeina ning kuldseid lootusi ja unistusi, mis heidetud nagu täitmatusse hauda — kõikjal viimaks pettumused.

Sinust läksin ma mööda...

„Nagu paitav tuulepuhang..“

Jah, nagu tuulepuhang sellepärast, et sa olid liig südamlilik, liig õrn. Mulle on tarvis kõvemat iseloomu. Nagu pilvele tugevat mäetippu, kuhu ennast toetada... Aga mulle on kõik paistnud nii kerged, nii kerged, nagu rukkihakid niidetud nurmel... Vares laskub hakile ja on õnnelik. Istub ta ladval must idüll, kuid on tarvis ainult tugevamat tuult, kui rukkihak juba laguneb...

„Aga, Andres Pastar? See on sulle ometi kaljuks...?“
Lõhkenud, pragunenud! Ha-ha! — naeris Lotta.

Pudeneb tükk ja langeb vete sügavusse. Pudeneb teine ja veereb alla. Viimaks jääb midagi soolasamba taolist... Nagu Staburags Väinajõe kaldal. Ise nutab ja ise oma pisaratega uhub tükk tüki järele enese küljest lahti.“

Igavene pettumus! Kus on siis püsiv peatuskoht? Võtsin Lotta käe enese pihku ja hakkasime veski poole sammuma.

„Ma tean, Elli armastab sind... Ma olen juba märganud. Aga ära sa teda peta. Ütle talle avalikult, et ta ennast ei piinaks.“

„Ütlen, kõik ütlen!“

„Mul on need pikad aastad annud ainult pettumusi. Vaatad sügavamale silmi. Paistab, nagu näeksid seal sügavuses oma igatsuste helki. Möödub mõni aeg ja see kuju kahvatub pikkamisi. Ja hiljem näed sa seal täiesti võõrast, tundmatut olevust...“

„Kui sa teaksid, kuidas ma Andresest üheainsa aasta jooksul olen võõrdunud. Ta ei märka seda. Temale on see asi, nagu alati kõik sellesarnane, igapäevane hall eluproosa. Mitte ainustki peenemat hingelist joont. Ta on takerdunud suurtesse eluprobleemidesse. Ja ei pääse sealt enam silmapilgukski välja nägema päiksepaistelist päeva... Ta austas minus kunstnikku. Kuid hakkas siis minult nõudma seda, mida ma praegusel hetkel ei või: täielist loobumist praegusaja kunstist ja kirglikku andumust tema tööle. See on rohkem kui nõuda mind tervelt. Siis ma ärkasin. Ja mul pole väljapääsu... Ma tammun temaga ühes. Aga iga päevaga jääb ta mulle võõramaks, vastikumaks. Ma usun ta suuresse tõesse. Ja ohverdun sellele. Ainult teisel teel. Teisel viisil. Ja selles peitubki meie lahkeli. Kas võib see kaua nõnda kesta?“

Ma vaikisin sügavas arusaamatuses, piinavas armu- hõoges, mis jälle oli ärganud, nagu kuningatütar pärast muinasjutulist unenägu...

„Lotta! Kas ma sulle tookord ei ütelnud: mine, aga jää üksi!“

„Ma olen ju praegu üksi.“

„Ja mina?“

Ta vaatas oma säravate silmadega kaua, kaua minu omadesse. Kaalus minevikku ja mõistis selle üle kohut. Igatses jälle minu juurde ja taganes peletatult uuesti, nagu kajak tormi. — Ja ma lugesin ta pilgust otsuse enese kohta.

„Mulle näib, nagu näeksin ma sind täna esimest korda!“ Nii lausus ta tasa.

Ma võtsin ta värisevad käed enese pihku. Ja ainult vaikus ning hall suvine päev oli kahe üksiku olevuse ümber, kes ei teadnud, kuhu panna omad südamed. Meie pilgud ühinesid ainsaks lahutamatuks armusidemeks ja meie erutatud hingeõhk, meie õhukesed kulunud huuled, millede üle oli voolanud niipalju magusate valed ja kõr-

vetavate tõdede ojasid, hoovasid kokku vägevaks jõeks, mis kandis meid kaugemale teistele õndsuse kallastele...

Õndsate saar... Tõesti „õnnis“...

Suuremat hetke polnud ma omas elus kunagi läbi elanud. Nii paistis mulle. Südame põhjas puhkes kõik lahti. Päike hakkas särama. Mu pihud on täis kiiri ja ma puistan neid ümberingi laiali pimedasse tunneteta maailma.

„See pole õe suudlus.“ Ta värises valdamatus ki-res. „See on midagi suuremat. Selles olen ma tervelt, sinu oma!...“

Nõnda oli Lotta Brand jälle minu juurde tagasi jõudnud. Ja meie võisime pühitseda suurt lepituspüha...

„Aga Andres Pastar? Tema jääb jällegi üksi.“ Sest Lotta oli talle siiski mõtteosaliseks, toeks, tuleviku lootuseks. „Ja mina tungisin nagu barbar püha paika, purustasin pühad kujud ja põletasin templi maha.“

„Sinu südametunnistus on nagu kanapoja oma!“ lausis Lotta jämedalt. „Mis on sul Andresega asja, ja mis temal sinuga? Sa arvad, et tema pole seks ettevalmistunud?... Nii ei tohi sa mind piinata... Kui lähed, siis ära vaata tagasi.“

Ma vajusin kokku. Ta silitas, paitas mind ja sosistas: „Sa ei piina mind... Ma olen sinu oma. Ma olen oma terve olemusega nüüd sinus. Ja sina tervelt minus...“

Suudlesime kaua, nagu joovastuses. Sest ma polnud ta palavaid suudlusi maitsnud. Nagu keelatud puult Eedenis.

Kui ma teda koju saatsin, tuli Andres meile vastu, erutatud, pahane.

„Jälle algab mu kibuvitsatee. Sõber kirjutab. Lu-gege, post tõi praegu. Isegi teie „õndsate saarel“ ei anta rahu. Ei ole nähtavasti sellist paika maailmas, kus sa oleksid kaitstud võimalikkuste eest. Juba üksi sellepärast tahaks kõike ühe hoobiga purustada!“

Lotta luges kahvatu näoga ja vaikis. Siis lugesin mina ja ulatasin kirja tagasi. Ei osanud midagi ütelda. Tundsin ainult, et siin miski asi ka mind ähvardas.

Siis siirdus Andres talle omasele huumorile: „Noh, lugupeetud maavolikogu ja naisteparlament! Teie olete tutvunud asja faktilise küljega. Milline on teie resolutsioon? Mina kui istangu juhataja esitan propositiooni: Iga tõsine ja aus kodanik peab täitma oma kohuseid!“

„Nõnda oleks ütelnud ka tõeline koosoleku juhataja. Ja kui mind kutsub kohtu-uuriija — siis tuleb ilmuda. Vast võin ma seal kasulik olla, kui mitte enesele, siis vähemalt teistele? Eks ole?“

„Et teie mulle teadmatuil põhjusil loobute hääl- tamisest, siis otsustan ma üksi: ma sõidan!“

Raskelt rõhuvad hetked. Iga sekund nagu kärbes, kes lendab vastu aknaruutu.

„Ma sõidan kaasa!“ lausis Lotta kindlusetult.

„Jää Õndsate saarele... Ta ei uju kuhugi minema. Ta seisab kindlalt kolme hülgel seljal. Seekord tulen ma ilma isikliku sekretärita toime. Ja teie, poeta, olge talle kaitsjaks, nagu Valentin Margareetale... Nõnda küll, mu lapsed! Seal on mõnesugused vanad keerulised asjad. Mineviku pained ja tuleviku ained. Nõnda oleks vist mõne magushapu rahvusliku luuletiskogu nimetus. Lotta teab osalt. Küllap jutustab teile. Aga praegu pole mul enam aega. Tee põleb jalgade all. Lorentsile ütelge, et mu ema on äkki haigestunud. Sellepärast pean sõitma.“

Rõhutult sammusin südametunnistuse piinadega oma veski poole.

Teel tuli mulle kaks-kolm noort poissi vastu. Seisatasid, olid jooanud. Ei saanud aru, mis nad kõnelesid, löid endale rusikaga vastu rindu. See polnud ei arusaamatu ähvardus ega nali. Mainisid ka Elli nime. Siis hakkasin aimama. Puhkesin valjult naerma. Heitsin käega ja astusin naerdes nende vahelt läbi. Nad jäid kohmetult keset teed seisma...

Teadagi. Ka mina pean ära sõitma. Teist pääs- teed pole enam. Kuidas ma ometi varem polnud sellele mõtelnud?

All ootas mind Elli.

Astusime trepist üles.

„Mis sa, Elli, tahad?“

„Anna mulle raha. Palju raha. Ma lasen linnast samasuguse valge kleidi tuua, nagu on proua Lottal. Sel- line meeldib sulle. Sellepärast jalutad sa nüüd ainult temaga ja oled Elli unustanud...“

„Armas Elli, mis aitab valge kleit, kui ma ei või ega tohi paitada su valget hinge?“

„Säh siis, võta ta!“

„Mis teeksin ma temaga? Ta jääb mulle igavesti võõraks. Sinu suudlusi ja su paitusi võin ma tunda. Aga hing on võõras. Mis peame meie tegema? Kuu aja pä- rast põgened sa ise minu juurest ära.“

„Aga Lotta hing on sulle nagu mesi? Mis tegi ta täna sinu juures?“

„Ei midagi...“

„Teie suudlesite... Jah, jah. Ma olin all peidus — ja kuulsin. Keelest ei saanud ma aru, aga suudlusi kuulsin.“

„Noh siis kuule, Elli. Tehkem su muinasjutule lõpp. Ma ei või ega tohi sind armastada... Ma ei armasta sind... Ja sind petta, nagu teie seda ise armastate ütelda, see on: sinuga niisama elada, seda ei luba mulle seesama isesugune seadus, millest teie õpetaja kirikus kõneleb...“

„Seda ma arvasin. Ma jään jällegi siiasamasse. Ja mul pole ühtegi, mitte ainustki armast inimest... Igal- pool pettumus. Mis üteldakse nüüd saarel... Nad tea- vad, et ma sinu juures käin.“

„Noh, armas Elli, ära siis tule enam! Nii sinul kui ka minul oleks siis kord rahu.“

„Aga Lotta tuleb? Tema võib tulla ja mina ei või? Ja temal on mees siinsamas... See pole kellegi õigus. Ma ei tule enam. Aga tema mehele jutustan ma kõik ära... Kas nii on hea?“

„Elli! See oleks kõik asjata. Mina sõidan ka ära.“ „Sina sõidad ära! Kui ma tahan, siis ei sõiduta sind keegi laeva juurde... Sa pead jääma.“

„Mis teie minuga siis teete? Kūpsetate varda ot- sas ära?“

„Jah, kūpsetame, kūpsetame!“

Itsitades haaras ta minu ümbert kinni. Ma tõukas- sin ta enesest eemale... Tundsin, et ta on purjus. Ta hingeõhk lõhnas veinist. Ta nägu punetas. Ta katsus

mind mu asemele pikali tõugata. Ja kui ma alla ei annud, taganes ta — ja löi tigidalt naerdes oma raske käega mulle näkku...

Ma valitsesin ennast.

Veel hetk ja ma ei tundud selles hoobis midagi solvavat. Ainult vaatasin ta otsa võimalikult rahulikult.

Ta kohendas oma päärätikut ja lippas ruttu trepist alla. Tõttasin talle järele, tahtes midagi ütelda, kuid teda polnud enam näha. Vaatasin oma laoruumi.

Minu veinivaadikesest nirises peenike veinijuga. Punane nagu veri värskest löödud haavast...

„Meie südamete veri...“ naersin ma ja hakkasin teda imema. Võiks seegi anda unustust... Suudaks ta mind minema uhtuda, nagu äkiline maru. Nagu tolmukübeme otsatus ruumis.

APPASSIONATA

Järgmisel päeval ei läinud ma veskist väljagi. Kat- susin oma „õndsaid“ edasi kirjutada, kuid see ei suju- nud sugugi. Meeles keerles maldamatu küsimus: Kui nüüd Lotta ka ära sõidab, mis pean siis mina tegema? Siis olen ma nagu hiir lõksus. Siis pole mul siin enam jäämist. See on päevase lge. Aga kui tema jääb?... Siis jään minagi. Muidugi, ta jääb, ta jääb! Nii hõiskas kõik minu sees. Ja siis tulgu mis tuleb. Ja intsident- Elliga. See asi on nüüd viimaks lõpetatud. Süda tundub aütiseks kerge, üsna kerge olevat. Ja nii pole raske ka tormigi oodata. Olen valmis kõigele.

Pärastlõunal tuli Lorentsi poeg ja tõi sedelikese. Lotta kirjutas: „Elli jutustas mulle, et ka sina tahtvat ära sõita. Ma palun sind jääda. Sest ka mina jään pai- gale. Homme hommikul vara asub Andres teele. Tule saatma.“

Kõik näib iseenesest korralduvat. Seda ma arvasin. Uskusin, et see nii tuleb.

Pilved lahkusid, maa auras päikesepaistel. Ma rut- tasin metsa, suurde mastipuude metsa. Siin valitses jahe- dus, kasvas rikkalik taimestikupere, nagu pärg ümber metsa. Siin oli teistsugune floora, teistsugused taime- sordid. Sarnast lopsakat ja pehmet sammalt polnud ma kuski näinud, nagu siin kasvas. Saiaandeid on saarekene ligunenud udus ja vete aurus. sellepärast on siin kõik nii pehme, mahlakas, maapind nagu Kreeka pesukäsnadega kaetud. Suruda põsk vastu maad, paitavasse samblasse ja mõelda tervele oma tühjale elule lapsepõlvest ja algu- sest peale. Kaugel kodumaa kuivadest mäeküngatest ja kaasikutest. Kaevata siin oma eksimusi ning kõrrete- nuude, sinise taeva ja hallrohelise mere juures anda sõna enese narandamiseks... ja töötada käia ainult tõe teedel... Olla mõistlik tervel eluajal...

Aga Lotta ja Andres! Kuis kõlab see kokku? Ja mina ja Lotta? Ja Elli? Ma olen süüdlane. Tõesti kõi- ges süüdi. On mul aga pehme koorega loomus! Kuhu sind elu keerab, seal jäävad sulle ikka lohud ta kõvadest sõrmedest järele. „Süüdi“ kohisevad puude oksad, nagu saja käega ähvardades. Süüdi — laulavad hõbedased lained, pudenedes vastu kivisid vahuks. Kõnnin mööda kallast. Ringi ümber terve saare. Kasvav rahutus ajab mind taga...

(Järgneb.)

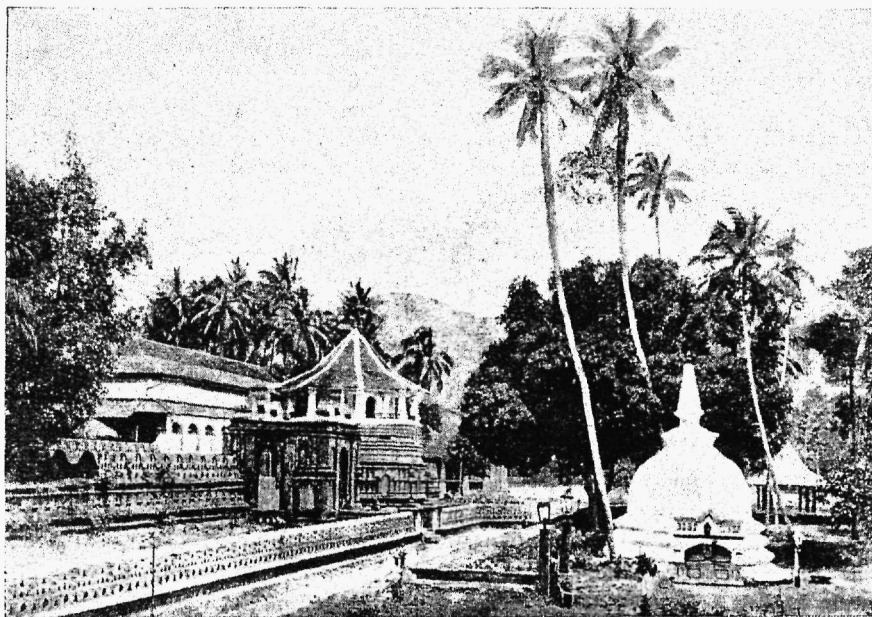
Ceyloni ja India

5. järg.

Reisimuljeid

Oh Issand, anna mulle tuhat silma vaatlemiseks ja vastav organ saadud muljete enesesse mahutamiseks ja nähtu eneses kujutamiseks! — nõnda soovisin ma Anuradhapura hiiglavaremete riigis ümber uites. Kui põrumuna tunduvad kodumaal olevad varemed nende kõrval! Ja ei olegi võimalik tuua ühtegi võrdlust. Võin ainult ütelda ühte, et see kõik, mis on Anuradhapuras, võib ainult Ceyloni looduses sündida. Need kuningad, kes

kaitse alla võtnud, kuid see on aidanud vähe. Kus praegu veel mõni mäeseljandik, millel uhked põlised palmid kasvavad, see võib olla muistse templi või lossi varemed, sest loodus teeb oma töö silmnähtavalt: noor elu täis jõudu katab suurema osa linna varemeid, džungli kujul ja endiste linna tänavate kohal kasvavate puude otsas hüplevad ahvid, ja sagedasti laseb mõni mets-elevant ennast kuulda, ja endised avalikud elu keskkohad, korgi-

BUDDHA HAMBATEMPEL KANDY'S

nüüd varemetes olevad templid ja lossid on ehitanud, on küll olnud nii võimsad ja vägevad, et meie Öhtumaa ajalugu sääraseid lõvisid kuningate keskel ei tunne. Anuradhapura oli 4. aastasajast e. Kr. kuni 9. aastasajani p. Kr. singaleeside pealinn. Siin asus agar Buddha usu kaitsja kuningas Asoka 3. aastasajal e. Kr. ja iseäranis võimas kuningas — Asoka poeg — Mahinda, kes Buddha usu kogu Ceylonis levitas ja selle rahvausuks tegi. Siin asus ka oma imestusväärse kolossaalse kaljukindluses Sigiris isatapja Kassyapa ja ka hiiglahoone, n. n. Pronkslossi ehitaja. Kõik need suured võimsad meie mõõdupuuga mitte mõõdetavad tüübid on enam kui paar tuhat aastat tagasi elanud sarnases kultuurikülluses ja riiklikult niisugusel kujul, et meil on võimatu seda enestele ette kujutada. Anuradhapura on surnud hiiglaste linn ja nende hiiglaste loomingute varemed on nüüd aastatuhandete järele veel nii võimsad kõnelema ja mõjuma, et nende keskel viibides tunned ennast ilmsi muinajuttudemaal. 1890. aastast saadik on inglased asutanud siia Ceyloni muinsus-valitsuse keskkoha ja on palju varemeid välja kaevanud ning need ajahamba vastu oma

järved ja tiigid on põlisteks nagu soostunud metsa järvekesteks muutunud, millede kallastel krokodillid kuuma päikese paistel põõnutavad.

Sic transit gloria!

Nüüdne enneaegne Anuradhapura on vaid väike troopikamaa linnake umbes 5000—6000 elanikuga, kes enamasti reisijatest huvitatud. Nagu endise Veneetsia *duce* või Rooma võimsa senaatori kõrvale seada nüüdset moodsat Naapoli kerjajat, nii umbes võib ka nüüdset Anuradhapurat endisega võrrelda. Aga kõigele sellele praegusele väiksusele vaatamata on ka nüüdisaja pärismaalaste singaleeside elus küllalt suursugust ja meeldivat. Seesama suure Buddha vaim on viibimas elanikkude keskel nagu kaks tuhat aastat tagasi. Öhtul, kui päike hakkab looja minema, helisevad templites nagu ennemgi iseäralised kellukesed, ja rahvas tõttab jumalateenistusele. Et mina ainult kaks päeva Anuradhapuras viibisin, siis oli minul võimalik ühel öhtul suure Ruanwelli templi ees buddhausuliste jumalateenistust tähele panna. Buddha preestrid näivad ise Buddha õpetusest täiesti aru saanud olevat ja nad nagu oleksid selle õpetusega läbi im-

bunud, hingesse mahutanud ja õpetuse eneses täielikult ära seedinud ja ise selle töes põhjalikult veendunud. Meie õpetajate ja kõikide vene pappide juures on vastupidist näha. Sarnasesse ümbrusesse sattumine avaldab iseäralist mõju. Kuid Buddha usk on ikkagi ainult troopikamaa rahvale kohane ja iseäranis tseilonlastele, kuna seal loodus ise seda usku nagu toetab ja eriti soodustab ilmavaadet, nagu see oli Buddhal.

Enne aga kui pikemalt peatuda Buddha usu ja -usulistest juures, tähendan veel, et kes Anuradhapurast käib, ei jäta pilku heitmata ümbritsevasse džunglisse. Enesest mõista, et ei või džunglis vabalt ümber hulkuda nagu meie metsades, vaid selleks, et džunglist üldmuljet saada, tuleb kuhugi džunglis asuvale künkale või kaljule asuda, kust hea väljavaade ja ülevaade. Sünnis selleks on n. n. Mihintale kalju, mis umbes paari kilomeetri kaugusel sügaval džunglis. Kuulus on Mihintale ka ajalooliselt veel sellepärast, et siin kõrgel kaljul ahtakesel terrassil on suur Buddha apostel, kuningas Asoka poeg, eelpool nimetatud kõikvõimas kuningas Mahinda lasknud enesele eluaseme kalju sisse raiuda. Juba see kivisse raiutud suurepärase ruumi, mille katuseks määratu kalju ja mille ahtakeselt terrassilt otsekohe allakukkuv sein sügavusse ära kaob ja millest väljavaade üle lõpmatu džungli, mis merena rohekalt päikese kiirte käes nagu lainetab ja virvendab, annab tunnistust, et sellise „pesa“ võib enesele valmistada ainult mees, kes oli kuningas kuningate keskel, kes ei olnud mitte ükski kuningas-lõvi. Vaid kes oli ka ühtlasi suurvaim ja mees, kelle sarnaseid inimsoos harva leidub. Tema piiras ise oma võimu, lahkus vabatahtlikult troonilt, siis kui ta oli oma võimu tipul, ja elas siin „elumajas“, mis täiesti suursugune ja ülev, ning mõtles vististi nirvaanast ja kõige elu kaduvusest ühelt poolt ja teiselt poolt jälle nägi enese ees džunglis Ceyloni päikese mõjul alalist uue elu tekkimist, alalist uuesti-sündimist ja edenemist. Kusagil vist ei ole nii tüüpiline troopika džungel nii laias ulatuses nähtaval kui siit Mihintale kaljult. Ei ole üleliigne, kui katsun natuke arusaadavamaks teha, missugune on põline džungel. Minul oli kõikide kirjelduste peale vaatamata enne reisile minekut ikka üsna teissugune kuju mõttes. Vististi tuli see sellest, et mina võrdluseks võtsin meie metsi, olgugi teises kujus ja puude poolest teises koosseisus. See oli aga täieline eksitus, sest meie metsad ja metsad üldse ei ole võrreldavad džungliga. Metsas on puud, mis kõik igäüks omaette kasvavad. Džungel aga on ise oma kogus üks tervik. Siin ei kasva ei ükski puu ega põõsas iseseisvalt, vaid nad kõik on teineteisega seotud. Kaljult üle džungli vaadates näib džungel nagu suur roheline ebatasane väli, millel palju üksikuid kõrgeid kühmusid, mõned neist meie heinakuhjade sarnased, mõned nagu kummuli käänatud kõrged katla põhjad, mõned jälle sakilised majade kujulised, üksikute madalavõitu tornide ja isegi puude kujulised. Need kühmud on aga lähemalt vaadatult kas üksikud suured puud või puude grupid, mis harilikult džungli üldpinnast üle ulatuvad ja millede tüvede ümber on väätkasvud ja isegi suuremad põõsastikud kasvunud, nõnda et puu näeb heinakuhja moodi välja, kuna puu latv kujutab kuhja varrast ühes üheleval oleva vihmakatusega. Sagedasti on väätkasvud üles okstesse kasvunud ja moodustavad okstega ühes nagu tõmbi püramiiditaolise kuju. Tihti on puu oksad alla rippudes maani ulatunud, maas juuri aja-

nud ja selle tõttu on nendest uued väikesed samalaadilised puud kasvunud, nagu väikesed seemed suure, laia seeme varjus. Juured ajavad end maad mööda edasi ja jälle kasvavad nendest uued puud, nõnda et üks ainukene puu võib kaunis suure, koguni poole-hektaarilise maa-ala täita, nii et kõik on läbisegi kasvunud ja ei ole mitte üks puu, kuid on siiski üks ainukene tervik ja õieti siiski ka üks puu. Pealegi on sääraseid puud kõik veel mitmesugustest väätkasvudest ümbritsetud, mis kuni ülemiste oksadeni tungivad ja ühes all kasvavate puukeste ja põõsastega vahel niisuguse läbitungimata rägastiku sünnitavad, et sellest läbi tungides sagedasti kirvega tuleb teed teha. Puude ja puurühmade vahed on džunglis harilikult tihedate kõiksuguste põõsastikkudega ja rohuga kaetud, mis nõnda tiheda lehestikuga, et see sagedasti päeva ajal oma aluse hämaraks muudab. Maapind seal on röske, mis lühema põua ajal ka ära ei kuiva. Siin all on metsloomad ja roomajad kodus. Indias iseäranis tiiger, karu ja leopard, Ceylonis jälle metssead ja metselevandid, pantrid, kihvtised maod, suured püthon-maod ja kõikidest kardetud kobra ehk prillmadu tunneb siin end koduselt ning järvede, jõgede ja veeloikude ääres pikutavad laisad krokodillid. Puude okstes ehk n. n. džungli katusel hüplevad ahvid ja kõiksugu kirjud linnud. Kõikjal on kuuldaval hääled ja kõikjal kihab elu. Taimestik kasv on nii lopsakas, et pärismaalased ütlevad kasvamisest nägevad, ja tõesti kasvavadki sagedasti taimed mõne päeva jooksul paari meetri kõrguseks ja bambuse põõsad paari kuuga 10—15 meetri kõrguseks.

Mihintale kaljult nähtav džungel, ja üldse Põhja-Ceyloni džunglid on veel enamasti ürgdžunglid, kus paljudesse kohtadesse ei ole veel ükski inimene saanud, vaid need on ja jäävad ka veel lähemate aastakümnete kestel mets-röövloomade, madude ja teiste roomajate kodus ja peajasjalikult metselevantide karjamaaks, kes džungli käre sekka vahete-vahel oma sõjasarve sarnast mürisevat häält kuulda lasevad, kui nad jalutuskäigul enestele džunglist teed läbi murravad. Nii suurt mõju ja armsust, lõpmata looduse ilu ja vormide ning värvide mitmekesisust, nagu Lõuna-Ceylonis, ei avalda Põhja-Ceylon mitte, vaid siin on enamasti soine madal maa. Kuna Lõuna- ja Kesk-Ceylonis on umbes $\frac{3}{4}$ maa-alast kultiveeritud, kas põldudeks, tee-istandusteks või palmimetsadeks, on Põhja-Ceylon veel suuremalt osalt põlisdžungliga kaetud ja isegi kõrgustikkudel vaadates ei näe muud kui ikka ja ikka rohelist künklikku „merd“, milles mitmekesine ürgjõuline elu pesitseb.

Mihintales viibimine, umbes 20 kilomeetri pikkune sõit sinna läbi džungli ja tagasi ja veel sõidud Anuradhapura ümbruses avaldasid minusse sellist mõju, et isegi India Gangese delta džungel, millest 80 kilomeetrit autol läbi sõitsin, ei ületanud seda valdavat muljet, mille sain Põhja-Ceylonis metsikust „metsast“.

Anuradhapura läheduses on kellegi eraisiku kui asjaarmastaja madude kodu. Seda sooviti vaatama minna. Aga et aeg kiiresti kadus, jäi see minust vaatamata, ja öösine rong viis mind edasi Talai-Mannari, kus laev mind peale võttis hommikul ja Aadama „silda“ mööda üle mere Indiasse viis.

Olgugi et rongis küll reisijate mugavuse eest on hoolitsetud ja suured lahedad kupeed on elektri-jahutajatega varustatud, siiski oli vagunis öösel kuum ja raske, palju veeauru, džungli õhk. Ka oli akna kaudu peened

moskiitosid sisse tunginud, võrk ei aidanud ka hästi, nõnda et magada oli võimatu, ja minule selgus, et troopikamaal on peale vaatlemise veel teisi „lõbusid“. Aga kõigest sellest mõteldes selgus minule ikka enam ja enam seal elava inimsoo vahekord loodusega, nende usu-elu, nende ilmavaade ja nende tegevuse ning toimingute motiivid. Mida nad on, selleks on teinud ja teeb neid troopika loodus. Siin ei või inimene, kes ei ole fatalist ja kes kardab surma, rahulikult elada. Surm varitseb džunglis inimest igal sammul, ja surmahirm ei kohuta ühtegi pärismaalast, vaid tema vaatab sellele tema lähemisel ilma ühegi kartuseta nagu paratamatule saatusele. Džunglisse minnes ei tea tema ja ei arva ka, kas ta enam tagasi tuleb, sest iga minut viibib tema džunglis hädaohus. Peavarju ja toidu eest muretseda põlisel pärismaalasel pole tarvis. Soojust on enam kui tarvis. Riideid nad ei tarvita ja toitu on saada igal pool — siruta ainult käsi välja. Ainult kaitse end röövlomade ja kihvtiste madude vastu, allu rahulikult looduse jõududele ja ela nagu taim: kasva ja närtsi jälle, ei ühtegi kohustust ei enese ega teiste vastu. Sugu edasi jätkama ja järeltulijaid kasvatama sunnib sama instinkt, mis loomade juures. Siin sarnaneb inimene ikka enam ja enam oma olemasolult taimedele ja erineb seega meist, põhjamaalastest, täiesti.

Sellest seisukohast vaadates selgub ka Buddha preestrite rahulik vaade, alaline ärevusetu olek pärismaalaste juures, surmakartmatus, eluga rahulolemine ja nii öelda „õnnelikkus“. Troopika džungel on tõepoolest muinasaegne maapealne paradiis, ja inimesed selles on Aadama ja Eeva seisukorras. Buddha pidi oma rahvast hästi tundma, kui ta oma õpetusele oskas anda sarnase kaju ja sisu, et tema poolt asutatud usk täiesti rahva usuks sai, rahva hingesse tungis ja pea muutmata kujul veel üle kahe tuhande aasta edasi kestab. Asja selgituseks lubatagu minul Buddha usu õpetuse põhijooned kokku võtta, et edaspidi Indias valitsevast Brahma usust või brahminismist teda eraldada. Buddha ei ole nagu Jeesuski oma õpetust mitte üles kirjutanud. Buddha seletas oma jüngritele ja õpetas neid ümber rännates, ja need kandsid õpetuse edasi, seletades seda teistele. Buddha õpetus, mis hiljem kirja pandud, leidub nõnda nimetatud Pali kirjades, milles leidub ka Buddha elulugu. Buddha õpetuse tuumaks on, et kõik elu maailmas on alalise kannatuse ja vaeva all. Selle järele gruppeerub ka õpetus ise nelja ossa ehk nelja tõesse, mis kõige vaeva ja kannatuse sündimisest, lõppemisest ja teest, mis kannatuse lõppemise juure viib, kõnelevad. Vaeva ja kannatuse põhjuseks arvab Buddha jänu, s. o. iha lõbu, võimu ja elutahte järele. Oma ihade ja elutahte taltsutamise tõstab ja ülendab kannatajat ning lõpetab kannatused. Tee, mida mööda tuleb käia, et kannatused lõpeks, on: õige usk, õige sõna, õige tegu, õige elu, õige otsus asjade üle, õige püüdmine, õige mõtlemine ja õige enesesse süvenemine — õige enese tundmine. Kannatuste põhjuseks on mitteteadmised, mis inimesel maailmas sündmusi ja esemeid nende tõelisel kujul näha ja tunda ei lase. Pattude andeksandmist Buddha ei tunnista, vaid igauks, kes kõrge eesmärgi poole püüab ja seda kätte saada tahab, peab oma himud ja ihad maha suruma, miteteadmistest vabanema, kõlblalt elama, oma lähemate kasuks ja õnneks töötama ja oma vaenlasi armastama

ning nende pahad teod andeks andma. Hingede rändamise pärast surma on küll Buddha India üldilmavaate põhjal alles jätnud, sellele aga teise sisu andes. Buddha õpetuse järele ei ole individuaalset, isiklikku hinge, kes näeks, kuuleks, tunneks ja kannataks. Vaid on üldine nägemine, kuulmine, tundmine ja kannatamine. Jäädav ja kestev on ainult silmapilklike tunnete ja mõtete edasikestmine, millele põhjeneb ka õpetus jällesündimisest, seepärast et tegude tagajärg annab uuestisündinud isikule sarnasuse. Nõnda siis on uuestisündimine see, mis hingederändamise ringjooksust olevuse vabastab. Igaüks aga peab siiski omal jõul ennast vabastama ja ettenäidatud teed elus käima. Rahupaik, kuhu lunastatu või vabastatu igaveseks ajaks läheb, on Nirvaana. See on paik, mis kõik hinged igavesse rahuksse, õieti ütelda tühjusesse vastu võtab, milles hinged oma olemasolugi kaotavad. Raske on õieti Nirvaana sisu ja mõistet ette kujutada. Nirvaana kõige õigem tõlge oleks ehk „mitteolemine“. Kes nüüd maa peal Buddha õpetuse järele elab, see on püha ja jõuab juba siin maa peal eesmärgile. Tema ei korda enam hingede rändamist, ei sünni ka enam uuesti, vaid läheb kohe peale surma igavesse rahuksse — nirvaanasse. Siin maapealses elus on niisugune juba püha, aga tema ei või ega suuda ka teisi lunastada ja nende kannatusi lõpetada, nagu püha Buddha ise seda võis.

Nõnda paari sõnaga Buddha usu peajooned. See sügava, aga lihtsa sisuga usk on enesele sama palju poolehoidjaid maailmas võitnud kui ristiusk. Ta on levinud Hiinas, Jaapanis, Taga-Indias ja Himalaya ümbruses Indias ja Tiibetis ning iseäranis puhtal kujul on ta Ceylonis, kuna aga Indias eneses on Buddha usulisi üsna vähe, sest seal on brahminism nii tugev, et Buddha usk ei leia pinda, olgugi et Buddha ise Indias elas ja Benares'is oma õpetust avalikult algas. Mis on selle põhjuseks, selle juure tulen edaspidi tagasi, kui kõnelen Indias valitsevast brahminismist lähemalt.

Rong peatub — on kell 8 hommikul — Talai-Mannaris — Ceylonist Indiasse ülesõidu sadamas. Laev on väike, umbes paari tuhande tonniline, vanapoolne ja ka mitte küllalt puhas. Laevale minnes on välispassi ja tolli revisjon. Oli näha, et Indiasse pääsemine ei ole mitte nii vaba kui Ceylonisse sõit. Kust, missugusel otstarbel ja ülesandel, missuguse laevaga Euroopast sõitnud jne. on küsimused, mis esitatakse ja millele peab vastama. Asjadest, kui nende kaasavedu tolli alla käib, peab kirjalik nimekiri andma. Harilikud reisitarbed vaadatakse ka hoolega läbi. Mõeldakse ja kaalutletakse ja viimaks ometi üteldakse: *you can go*. Seletatakse selle valju järele vaatamise põhjust veel ilmasõja tagajärgedega: olla sõja ajal harjutud nii valju kontrolli pidama, aga õiged asjaolud olid vististi küll teised: Indiat rahuks toovate olluste eest hoida. Estoniast teadsid siin revideerijad inglased hästi rohkem kui mõnel pool Euroopas riigipiiridel seda teatakse. Olin juba valju revisjoni vastu ette valmistunud ja sellepärast ei olnud sugugi pettunud ega üllatunud. Olin rõõmus laevale pääsedes, ja kui laev liikuma hakkas, siis vaatasin veel kaua tagasi Ceyloni ranniku poole, sest mälestus temast oli parim, mis lüldse olla võib, olgugi et ees oli varsti tõsine imede ja unistuste maa — salapärane India.

(Järgneb.)

Tartu Majaomanikkude selts

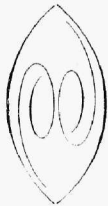
on vanemaid ja suuremaid seltsi Tartus. Vene valitsuse ajal, kus eestlased linnavalitsuse töödest olid tõrjutud eemale, olid ka eeslinna majaomanikud linna administratiivpiiri läbi eraldatud vanalinna majaomanikkudest. Seepärast otsustasid majaomanikud asutada kaks majaomanikkude seltsi: üks pärislinnaosa piirkonnas nime all „Tartu Linna Majaomanikkude Majanduslik Selts“ ja teine uute linnaosade piirkonnas nime all „Tartu Eeslinna Korralduse Selts“. Majaomanikkude seltsi põhikiri kinnitati 6. aug. 1908. a. (vana kal. j.) ja eeslinna korralduse seltsi põhikiri 5. aug. 1908. a. Siit arvatakse seltsi alguspäeva. Vene valitsuse lõpul ühendati eeslinna vanalinnaga. Nüüd ühinesid ka mõlemad seltsid (1922. a.) üheks seltsiks nime all „Tartu Majaomanikkude Selts“. Siitpeale algab hoogsam tegevus: Riigikogu ja linnaomavalitsuse valimistel järjekindlalt esine-

takse oma nimekirjadega, asutatakse Tartu Majaomanikkude Pank, mis on esimeseks majaomanikkude pangaks. Selts ostab vabrikutest katuseplekki, värnitsat, tõrva, värvimulda, muid materjale, mida selts oma liikmetele müüb suve jooksul vagunite kaupa.

Praegu on Majaomanikkude Seltsil 1200 kindlat liiget. 1929. a. kassa aruanne näitab sissetulekuid 35.549 kr. 85 sn., Seltsil on varandust 3036 kr. 43 sn. väärt.

Seltsi kauaaegsetest juhtidest nimetame järgmisi avalikke tegelasi:

Oskar Allik (esimees), Paul Ingermann (I abi), Johan Aavik (II abi), August Kullam (sekretär), Johan Oss, Mihkel Massakas, Eduard Hold-Neumann, Voldemar Tamman, Julius Lill, Mihkel Pärn, August Ehrlich, August Siska (rev. kom. esim.).

Oskar Allik (esimees)

Mihkel Massakas

Eduard Hold-Neumann

Paul Ingermann

August Ehrlich

August Siska

Voldemar Tamman

Julius Lill

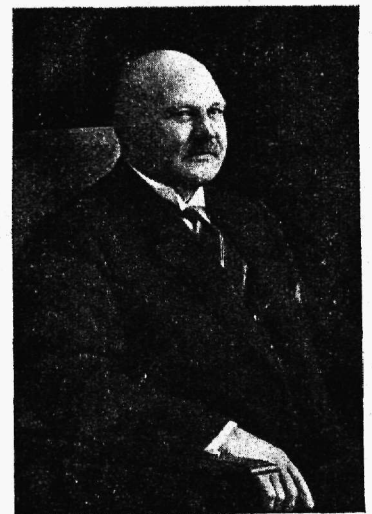
August Kullam

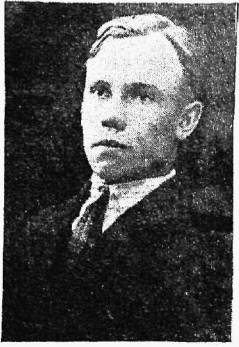
Mihkel Pärn

Johann Oss

Johann Aavik

Eduard Sahkenberg
jurist

Erich Kubo
jurist

Ilmar Lill
jurist

Heinrich Lõoke-
Peegel, jurist

Peeter Lainevool
jurist

ELUST LAHKUNUD

KAUPMEES JAAN
ADAMSON †

DR. MED. EUGEN JANNSEN †
Viimne J. V. Jannseni perekonnast

MEIE AKADEEMILISI MEHI

Herbert Must
jurist

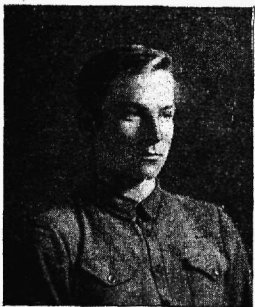
Vladim. Roberg
jurist

Hugo Treial
jurist

Valentin Märka
jurist

Ferdinand Vellner
jurist

Augustin Kits

August Pähn
theol.

Bengian Lewin
jurist

Jaan Karu
jurist

Keskooli abiturientide elukavatsustest ja suhtumisest maaellu

ALLJÄRGNEV kirjutis tahab heita pilku käesoleval aastal keskkooli lõpetanud abiturientide tuleviku-kavatsustesse. Kirjutis on koostatud ankeedi põhjal, mis korraldati erateel ühe õpetaja algatusel ülikoolilinna tütarlaste-keskkooli viiendates klassides peaaegu ühel ja samal ajal eelviimasel nädalal enne õppetöö lõppemist. Ankeet tuli õpilasele täiesti ootamatult ja oli anonüümne; vastastikused mõjustused üksteisele õpilaste poolt näisid olevat minimaalsed; vastused anti sellises meeleolulises vaimuseisukorras, et nende otsesuse juures võib kahelda väga väikesel määral. Vastused saadi 83 abiturientidelt, kuna 7 puudus sel päeval koolist, kellelt jäid vastused saamata. Ankeedi korraldaja ei pidanud otstarbekohaseks hankida hiljemini vastuseid puudunud õpilasilt, kartes kõrvalisi mõjutusi ja ühenduses sellega ankeedi tulemuste ebahütlust. Ankeedi eesmärgiks oli teada saada seda, mis mõtleavad ette võtta keskkooli lõpetanud tütarlapsed, eriti aga seda, kuidas suhtuvad keskkooli hariduse saanud noored maaellu. Ankeedi eesmärk jäeti õpilastele ütlemata. Kahtlemata oli enamik vastajatest arvamusel, et ankeedi kaudu tahetakse teada saada nende edaspidiseid elukavatsusi, kuid et ankeedi korraldajal oli huvis ka abiturientide suhtumine maaellu, see jäi vist küll kandvama enamikul vastajaist aimamata. Seejuures olgu tähendatud, et koolis, kus korraldati ankeet, ei ole maaorientatsioon mitte päris võõras, sest seda on rõhutatud küllalt sageli ühistel koosviibimistel ja üksikute õpetajate poolt. Koolis on arvuline suhe maa- ja linnaõpilaste vahel 2:3 linnaõpilaste kasuks. Vastused saadi 54 humanitaarharu ja 29 majandusharu õpilaselt.

Ankeedi küsimused olid järgmise sisuga:

1. Õpilaste päritolu (maa, linn, alev jne.)
2. Vanemate elukutse.
3. Kui kaua on elanud vanemad linnas?
3. Kui kaua on elanud vanemad maal?
5. Millistesse õppeasutistesse mõtlevad astuda õpilased ise pärast keskkooli lõpetamist?
6. Millistesse õppeasutistesse soovivad panna neid nende vanemad?
7. Kui õppeasutistesse ei ole kavatsust või võimalust astuda, siis missugused on õpilaste tulevikuplaanid elukutse valikul?
8. Kellel maaõpilastest on kindel kavatsus rajada oma tulevik maale?
9. Kellel linnaõpilastest on huvi siirduda linnast jäädavalt maale elama?
10. Mis mõtlevad nad ette võtta maal?
11. Kes õpilastest mõtleb võtta oma tulevaseks asupai-gaks linna?
12. Mispärast nad eelistavad linnaelu maaelule?

Ankeedi tulemustest võiks ära märkida järgmist:

Punkt 1. Õpilasi oli pärit linnast 50, maalt 31, alevist 2.

Punkt 2. Vanemate elukutselt oli päris-kohapidajate lapsi 20, asundustalupidajate lapsi 1, rendi-talupidajate lapsi 1, maja- ja kinnisvaraomanikkude lapsi 6, kapitalist elavate isikute lapsi 1, riigiametnikkude ja riigiteenijate lapsi 14, omavalitsuse ametnikkude lapsi 4, vabakutseliste haritlaste lapsi 1, äripidajate ja tööstu-rite lapsi 8, tööstuse juhatajate ja meistrite-instruktorite lapsi 5, käsitöölise lapsi 8, töölise lapsi 12, muid (ankeedil vanemate elukutse märkimata) 2.

Punkt 3. Õpilaste vanematest on elanud linnades: a) isa poolt: kuni 5 a. — 2, 5—10 a. — 4, 10—15 a. — 3, 15—20 a. — 2, 20—25 a. — 3, üle 25 a. — 34; b) ema poolt: kuni 5 a. — 3, 5—10 a. — 4, 10—15 a. — 4, 15—20 a. — 3, 20—25 a. — 4, üle 25 a. — 32.

Vanematest on elanud maal ja alevis: a) isa poolt: 5—10 a. — 2, 20—25 a. — 2, üle 25 a. — 29; b) ema poolt: kuni 5 a. — 1, 20—25 a. — 2, üle 25 a. 30. Kokkuvõttes on õpilaste vanemaist n. ö. põliseid maa- ja linnaelanikke (kes on elanud üle 25 a.

maal või linnas) lähidalt ühevõrra (34 ja 29, isa järgi arvates), kelle juures võib kõnelda juba süvenenud linna või maa traditsioonidest, mis avaldavad kahtlemata mõju ka kasvavale põlvele ja nende ellusuhtumisele.

Punkt 5. Ülikooli sooviksid astuda 83 abiturientidest 30 ehk 36,14%; sellest langeb 19 linnalapsele 23%, 11 maa- ja alevilapsele üle 13%. Kui võtta ülikooli astujate protsent linna- ja maalaste arvust eraldi, siis astub linnalastest ülikooli 38%, maalastest 33, 33...%. Seega on linnalaste ülikooli tung suurem maalaste omast ligi 5%. Ülikooli astuda soovijaid huvitab kõige rohkem ajaloo-filosoofia teaduskond, kuhu tahab minna õppima 12 abiturienti (40%); rohuteadust õpiksid 5 (ligi 17%); kehakasvatuse instituuti astuksid 4 (üle 13%); arstiteadust, loomaarstiteadust, majandus-teadust, põllumajandust, mat.-loodusteadust õpiksid ä 1; 4 jätavad fakulteedi märkimata.

Millise fakulteedi valivad linnalapsed? Ajaloo-keelet. fakulteeti soovivad astuda 8, kehakasv. instituuti 3, rohuteaduse osakonda 2, arstiteadus-konda, majandusteaduskonda, loomaarstiteaduskonda, põl-lumajandusteaduskonda (võtavad valimise alla ka looma-arstiteaduskonna) ä 1; kaks jätavad teaduskonna määrama-ta.

Millise fakulteedi valivad maa- ja alevilapsed? Ajaloo-filosoofiateadusk. valib 4, rohuteaduse osakonna 3, mat.-loodusteadusk. 1, kehakasva-tuse instituuti 1; 2 jätavad teaduskonna määrama-ta.

Nagu eeltoodust näha, ei mängi õpilaste päritolu ja vanemate elukutse teaduskonna valikul mingisugust olu-list osa.

On huvitav ehk ka panna tähele, millisest elukutsest vanemate lapsi tahab astuda ülikooli. Ankeet näitab, et käsitöölise lastest soovib minna ülikooli 50%, linna kinnisvara- ja majaoma-nikkude lastest 43%, äripidajate, äriliste ettevõtete juha-tajate, meistrite-instruktorite jne. lastest üle 38%, talu-pidajate lastest üle 32%, riigi- ja omavalitsuse-teenijate ja vabakutseliste haritlaste lastest natuke alla 32%, töö-liste lastest 25%.

Et vanemate majanduslik jõukus oleks domineeri-vaks teguriks ülikooli valikul (välja arvatud ehk tööliste elukutse), ei saa just väita, küll aga rohkem kõrgema õp-peasutise kättesaadavus ja lähidus.

Olgu veel tähendatud, et humanitaarharust soovib ülikooli astuda ligi 40% õpilastest, ma-jandusharust 31%; maalastest tahab minna ülikooli humanitaarharust 33,33...%, majandusharust 21%, mis võiks olla selle tõenduseks, et humanitaarharus valitseb rohkem teaduslik, majandusharust aga praktiline vaim, mis ei jätta oma mõju avaldamata ka maalastele.

Tung kutsekoolidesse on niisamasuur kui ülikooligi. Neisse tahab astuda 83 abiturientidest ka 30 ehk 36,14%. Kui aga arvestada neidki, kes tahavad astu-tuda muusika- ja kunstikooli ja kes tahavad õppida maja-pidamist väljaspool kutsekooli (nagu seda võib näha ankeedist), siis tõuseb kutsekoolidesse soovijate protsent 42-ni (s. o. 36 abiturienti). Sellest tuleb linnaõpilaste arvele 22,7%, maa- ja aleviõpilaste arvele 19,3%. Prot-sentuaalselt tahab astuda maa- ja aleviõpilastest kutse-koolidesse 48,5%, linnaõpilastest — 38% (niisuur prot-sent linnaõpilasi tahtis astuda ka ülikooli). Seega eelis-tavad maaõpilased kutsekoole 10% võrra rohkem.

Kutsekoolidest huvitavad õpilasi kõige rohkem ma-japidamiskoolid, kuhu tahavad astuda 13 õpilast (36% kõigist kutsekooli soovijaist); 3 tahavad õppida ka ma-japidamist (kas kutsekoolis või väljaspool kutsekooli, ei saa ankeedi järele otsustada), ja kui arvestada ka neid eelmistega, siis tõuseb majapidamisest huvitatud õpilaste protsent üle 44. Majapidamise-koolide kõrval näib ole-vat tarvidust rohkemal määral käsitöökoolide järele; neisse soovib astuda 9 õpilast (25%). 3 õpilast vasta-vad ainult, et soovivad astuda „kuhugi kutsekooli“, kuid arvatavasti on sellegi väljenduse all mõeldud majapida-

mise- või käsitöökoole (nende ridade kirjutaja oletab seda õpilastelt kuulnud kõneluste järgi). Võttes kokku majapidamiskooli astujate, majapidamist õppida soovijate, käsitöö ja „kuhugi kutsekooli“ astujate arvud, saame arvu 28, mis teeb praktilistesse kutsekoolidesse astujate protsendiks umbes 80, mis pole mitte väike. Teistesse koolidesse astuda soovijaid on järgmisel arvul: pedagoogiumi 2 õpil., muusikakooli 2, kunstik. 1, õdede-kooli 1, aiandus-mesindusk. 1, lasteaednikudekooli 1. Aiandus-mesinduskooli astuja võiks ka liita majapidamis-käsitöökoolide gruppi, miska tõuseks neisse koolidesse astujate protsent üle 80, kuna teiste koolide kohta oleks see alla 20.

Eelpool vaadeldust võiks järeldada, et soov astuda praktilistesse kutsekoolidesse on tunduvalt suurem kui vaimliste huvidega kutsekoolidesse ja tung kutsekoolidesse on üldiselt vähe suurem kui ülikooli.

Vaatleme edasi seda, milliseid kutsekooles elistavad linnalapsed. Neist tahab minna käsitöökoole 7 keskkooli lõpetajat, majapidamiskooli ja majanduse alale õppima 6, „kuhugi kutsekooli“ 2, kunstikooli 1, muusikakooli 1, õdede-kooli 1, aiandus-mesinduskooli 1, lasteaednikuks õppima 1.

Maalastest tahaks astuda majapidamiskooli ja majapidamise alale õppima 10 abiturienti, käsitöökooli 2, pedagoogiumi 2, „kuhugi kutsekooli“ 1, muusikakooli 1.

Vanemate elukutselt astub kutsekooli majaomanikkude lastest 57% (% võetud nende üldarvust), riigi- ja omavalitsuse-teenijate lastest alla 37%, talu- ja talu- 34,8%, töölise lastest 33,33...%, äripidajate, töösturite, tööstuse juhatajate, meistrite-instruktorite jne. lastest 23%, käsitöölise lastest 12,5%.

Kutsekoolidesse astujate protsent on humanitaar- ja majandusharus võrdne — 41%.

Punkt 6. Millistesse õppeasutistesse soovivad panna vanemad oma lapsi? Ülikooli astumise poolt on 25 vanemat (õpilaste soov oli 30), kusjuures ajaloo-fil. teaduskonna valivad 4, rohuteaduse osakonna 3, kehakasvatuse instituudi 3, majandusteaduse osakonna 3, arstiteaduskonna 2, loomaarstiteaduskonna 2, põllumajandusteaduskonna 2, õigusteaduskonna 1, matemaatika osakonna 1; 4 ei määra ligemalt ära teaduskonda.

Kutsekoolidesse tahavad panna oma lapsi 23 vanemat (õpilaste soov oli 36), nimelt majapidamiskooli 9, käsitöökooli 6, õdede-kooli 2, aiandus-mesinduskooli 2, pedagoogiumi, muusikakooli, kunstikooli, „kuhugi kutsekooli“ à 1.

Vanemate soovid ei erine suuresti õpilaste omist (õpilaste teatamise järele); kuid siiski on juhtumeid, kus soovid lähevad lahku. Nii, näiteks, soovivad

vanemad:	õpilased:
ülikooli matem. osakonda	majapidamiskooli
kaubandustead. osakonda	kehakasvatuse-instit.
kaubandustead. osakonda	käsitöökooli
majapidamiskooli	ülikooli
aiand.-mesinduskooli	kehakasvat.-instituuti
loomaarstiteaduskonda	pedagoogiumi
põllumajandusteadusk.	keeleteaduse osakonda

Punkt 7. Elukutse ja teenistuse valikul, kui õppeasutistesse ei mõeldaks või ei saadaks astuda, niisamuti kõrvalteenistusena õppetöö (peamiselt ülikooli õpingute) kõrval, nähakse ette järgmised teenistuse alad: pankadesse 4, omavalitsuse asutistesse 3, muudesse ametiasutistesse (koht ligemalt määramata) 2, kantseleidesse-kontoritesse 2, postiametisse 2, õpilaseks apteeki 1, lastekasvatamiseks 1, ükskõik mis ametisse 16, vabakutse (?) alale 1, aiapidajaks 1; 1 tahab „oma käel alustada elu“ ja 6 sooviks alata perekonna-elu. Teenistust sooviks saada üldse 28 abiturienti (mitmed nimetatavad teenistuseks mitut ala) ehk 34% ankeedi vastajate arvust. Teenistust ihkavad peamiselt linnalapsed, arvult 21, kuna maalastest leidub soovivaalajaid ainult 7. Kõik maalapsed valivad teenistuse kohaks asutised, kus tuleb töötada sullega; 3 jätvad selle kõrval võimaluse astuda teenistusse ükskõik kuhu. Linnalastest soovib astuda sülle-

töösse 6, kuna terve rida vastab lihtsalt, et tahab saada teenistust ükskõik kuhu. Iseseisvalt tahaksid hakata teotsema 2.

Üldiselt jätab elukutse valik küllalt ebamäärase ja abitulmulje, mis osalt seletatav sellega, et praegune aeg on teotsemiseks kitsapiiriline ja võimaluste-vaene, eriti kui tahetakse leida teenistust linnas ja ametiasutistes. Keskkoolist tulijal on siin tõepoolest väga vähe võimalusi midagi peale hakata.

Punkt 8. Ankeedi korraldaja seisukohalt tähtsam küsimus (esitatud ainult maalastele), kellel on kavatsus rajada oma tulevik maale, andis järgmised tulemused:

31 maalapsest ja 2 alevilapsest tahab maale jääda kindlasti ainult 11, ei taha jääda 17; ülejäänud 5 vastavad kahtlevalt: „soovin vaheldust“, „ei ole kindel, oleneb elukutsest“, „praegu küll, kuid vast hiljem muutub arvamine“, „võimaluse korral“, „meelsamini maal, kuid olukord sunnib elama linnas“.

Punkt 9. 50 linnalapsest tahaks siirduda jäänud avalik maale ainult 6, kindlasti tahaks jääda linna 38, ülejäänud 6 vastavad maaleasumise suhtes järgmiselt: „ei ole seni sellele mõelnud“, „tahaksin olla maal ajutiselt“, „esialgu linna“, „kui saatus juhib, siis ja“ (maale), „vist küll mitte päris jäädavalt“, „jäädavalt mitte“, millistest vastustest avaldab rokem linna kui maa vastu sümptaatiat 5 vastust (otsustades ka teiste ankeedi vastuste järgi).

Punkt 10. Need 17, kes kavatsuvad jääda (maalapsed — 11) või asuda linnast maale elama (linnalapsed — 6) vastavad küsimusele: mis mõtlete ette võtta maal? järgmiselt: taluperenaiseks 3, oma majapidamisesse 2, praktilisele tööalale 2, kanu kasvatama 1, aiatöö alale 1, ei tea veel 5; küsimuse jätvad vastamata 3. Viimaselt kaheksalt saame järgmisi seletusi: üks (maalaps), kes „soovib vaheldust“, vastab: „Kui jään maale, siis tuleb asutada oma majapidamine“ (enne tahab lõpetada majapidamiskooli); teine (linnalaps), kes mõtleb olla ajutiselt maal, tahaks hakata korraldama „eeskujulikku talupidamist“ (tahab enne astuda ülikooli kas põllumajandust või loomaarstiteadust õppima); kolmas (maalaps), kes „ei ole kindel“, kas jääb maale, väidab, et töö maal sõltub elukutsest (ta tahab õppida keskkooli lõpetamise järele kas pedagoogiumis või loomaarstiteaduskonnas); neljas (linnalaps), kes ütleb, et ta ainult siis jääb maale, „kui saatus juhib“ sinna, mõtleb seal „töötada tagasi-tõmbununa“ (edasi õppida ei mõtle); viies (maalaps), kes lubab esialgu jääda maale, vastab avameelselt: „Talus küll töötada ei taha, aga nii kuidagi muidu oleks maal väga tore elada“ (edasiõppimise kavatsused selgimata); kuues (linnalaps), kes ei mõtle asuda „vast mitte päris jäädavalt“ maale, mõtleb hakata „asunikuks“ (keskkooli lõpetamise järele on aga kavatsus minna ülikooli „ajaloo peale“; ülejäänud kaks „kahtlejat“ ei anna ligemalt selgitusi asja kohta.

Punkt 11. Kes õpilastest mõtleb võtta tulevikku asupaigaks linna? Kindlalt jaatavalt vastab 83 abiturientiendist 48. Järgnev kateooria, arvult 7, on ka tõelikult linna päralt, sest nende vastused on järgmised: „ja, ka suurem alev“; „ei tea“; „ei tea, näitab elu“; „esialgu küll“; „kui hästi läheb, siis ja“; „arvatavasti“; „arvatavasti ja“. Kolmanda kateooria — „kahtlejat“ — hulka kuuluvate pilgud on pöördud, nagu juba eelpool seletatud (vrd. p. 9), rohkem linna kui maa poole.

8., 9., 10. ja 11. punkti kokku võttes näeme, et linnaelu pooldajaid on 60 ümber. Seega saab linn keskkooli lõpetajast 70%, maa 30%. Linnatõmbab maalt ära 17, vastu annab aga ainult 6, seega linna kasu 11.

Huvitav on siiski märkida ära seda, et majandusharus õppivaist maalastest soovib jääda maale 53%, humanitaarharus õppivaist aga ainult 25%.

Punkt 12. Mispärast eelistatakse linnaelu maa elule? Vastuseid sellele küsimusele oli oodata peamiselt neilt, kes mõtlevad valida oma tulevikku asupaigaks linna. Kuid vastuseid anti ka nende poolt, kes kavatsuvad rajada oma tulevikku maale, mispärast võib

eritella vastuseid neljale küsimusele: 1) miks linnalaps ei taha asuda maale? 2) miks maalaps ihkab linna? 3) miks linnalaps soovib asuda maale? 4) miks maalaps tahab jääda maale?

Püüame grupeerida neid vastuseid võimalikult selles redaktsioonis, kuidas need on antud.

Miks linnalaps ei taha asuda maale? Linnalaps ei taha minna maale sellepärast, et on sündinud ja kasvanud linnas, viibinud siin lapsest saadik, kasvanud kokku, kohanenud linnaeluga (põhjustend 8 vastaja poolt); siin elavad nende vanemad (2 vastajat); pole sugulasi ega tuttavaid maal (1 v.); ei oska midagi teha maal, täielik võhik maaelus, ei meeldi maatöö ega -elu, puudub huvi maatöö vastu (7 v.); maaelu on igav ja üksluine, maaelu ei huvita, maal ei meeldi (6 v.); maaelu on vastik (1 v.); ei taha teha füüsilist tööd, maatöö on raske (2 v.); sellevastu on linnaelu mitmekesisem ja huvitavam, linnaelu on lõbusam, pole nii üksluine kui maal (8 v.); linn on ligemal kultuurile, linnas areneb kultuur kiiremini, linn on üldse kultuurilisem kui maa, linnas on kõiksugused kultuurilised soodustused, kõik kättesaadaval, mida soovitakse (8 v.); linna seltskond on arenenum (3 v.); maale aga ei pääse vabalt kultuur, mõnede arvates ei ulatugi maale kultuur, maal puudub võimalus vaimliselt areneda (4 v.); maainimesed on tuimad (1 v.); üksikud väidavad, et talvel ja sügisel ei meeldi maal, lepivad küll sellega, et suvel võib elada maal, talvel aga linnas (6 v.); linnas on rohkem teenistuse võimalusi, on paremaid teenistuse võimalusi, võib leida kohti just vaimlise töö alal (12 v.); üks sooviks küll elada maal, kuid teenistus sunnib elama linnas, viis õpilast ei nimeta üldse põhjust, miks nad tahavad elada linnas.

Miks maalapsed ihkavad linna? Põhjusted on ligikaudu needsamad, mis linnalastelgi. Üks ütleb, et puudub võimalus elada maal peale isa surma; teine kurdab ka võimaluste puuduse üle elada maal, ligi lisades, et puuduvad ka kalduvused maaeluks; kolmas püüab tõendada, et tervis olevat nõrk maatöö tegemiseks; neljas — et maatöö ei meeldivat; viies — et ei saavat olla „kasulik maal“; edasi väidavad maalapsedki, et maaelu olevat igav, üksluine, ükskülgne, seltskond maal olevat vähe arenenud (6 vastajat); linnas sellevastu olevat elada mõnusam, lõbusam, olevat käepärast teater, kino, linnaelu olevat puhtam, seltskond olevat arenenum (5 v.); ja jällegi tuuakse ette faktid: linn on lähemal kultuurielule, linnas on võimalik pidada sammu teaduse ja kunsti arenemisega, linnas saab olla kontaktis kultuurieluga, maal aga võivat jääda maitselt ja hingeliselt nüri-daks (6 v.); linna eelistatakse kui kultuuri tsentrumit (1 v.); linnas saavat (vähemalt esialgu) teadmisi täiendada, end edasi harida (3 v.); lõppeks teenistuse võimalused olevat paremad, saadavat hõlpsamini kohta, võivat rajada paremini elutingimusi (3 v.); kahe alevilapse ihaldus linna on viidud sõltuvusse edasiharimisega linnas.

Miks linnalaps ihkab maale? Üks ei nimeta erimotiivi, ütleb vaid, et maal elada meeldivat rohkem; teine kinnitab sedasama teises variatsioonis; kolmas leiab olevat maaelu tervislikult parema; paari huvitab talumajapidamine iseenesest; üks (nähtavasti endasse süvenenud iseloom) tahab „töötada maal tagasitõmbununa“; on neid, kes tahaksid jälle elada suvel maal ja talvel linnas ja igal juhtumil alles hoida kontakti linnaga; osa ei esita üldse põhjust maalelamiseks.

Miks maalaps tahab jääda maale? Kõigepealt olevat harjutud maaeluga, linn ei olevat suutnud veel kõitvalt mõjuda (3 v.); maal olevat lihtsam, vabam, ilusam, tervislikult kasulikum, maatöö ja -loodus mõjuvat tervendavalt, maaelu olevat tervendav hingele ja ihule (9 v.); maainimesed olevat tuumakamad ja tõsisemad (1 v.); paljusid huvitab iseseisev majapidamine maal; üks neist annab väga iseloomuliku vastuse: „Mis maal talus teen, seda teen iseendale, kuna linnas teenides pean kogu aeg tegema teistele“; kuid kõige selle kõrval kostab siiski jälle häält, et talvekuudel oleks siiski mõnusam elada linnas.

Lugedes nende viimase nelja küsimuse vastuste variatsioone, jääb küllalt kesine mulje. Uut ja huvitavat, peale mõne erandi, nad ei paku. Nad on niisugused, mida

kuuled iga päev pealiskaudseil vestlusil. Nende vastu võiks vaielda palju, võiks ümber lükata palju seisukohti, võiks selgitada mitutki väärvaadet, kuid siin ei ole sünnis seda mitte teha, kuna kirjutise sihiks on valgustada erapooletult ainult teatava ankeedi tulemusi.

Ühtlasi oleme jõudnud ankeedi punktidega lõpule. Ankeet, nagu juba eespool tähendatud, käib ainult ühe keskkooli lõpetajate kohta, pealegi puht tütarlaste-keskkooli kohta, seejuures ülikoolilinna tütarlaste-keskkooli kohta. Ei ole julgust üldistada ankeedi tulemusi kogu Eesti keskkoolide — tütarlaste-, poiste-, sega-keskkoolide, eritiübiliste keskkoolide, pealinna, teiste maakonna-linnade, alevi ja maa keskkoolide — kohta, sest kahtlemata oleksid nii mõnelgi pool sellesama ankeedi tulemused teissugused.

Ometi huvitab nende ridade kirjutajat seegi ankeet; vist võiks see rahuldada natuke isegi ka nende lugejate huvid, kel on südame lähedal meie keskkooli lõpetanud noorte tulevik ja ellusuatumine, pealegi kui kesk- ja kutsekoolide küsimus, üldiselt kogu meie õppeasutiste ja hariduspoliitika küsimus on aktuaalsemaid päevaküsimusi. Teistest küljest peaks pakkuma tõsist huvi maa ja linna vaheliste selgitamise probleem, millele kahjuks on pöördud seni haruldaset vähe tähelepanu. Ei ole peaaegu sugugi kaaluteldud, kuhu peab suunduma meie ummikusse jooksnud elu — kas linna või maale, pole kaaluteldud, kas peab jõuliselt rõhutama linna- või maaorientatsiooni. Meie keskkoolid pole kaugeltki jõudnud üksmeelsele seisukohale, millises vaimus tuleks kasvatada meie keskkoolide-noori eelseisva elu jaoks.

Kõne all olnud ankeedi tulemused võtan lõppeks kokku järgmisesse kümnesse punkti:

1. Linna-keskkoolis õpib kaugelt rohkem linna- kui maalapsi.
2. Maaõpilased valivad keskkooli saamiseks rohkem keskkooli majandus- kui humanitaarklassid.
3. Tung keskkoolist ülikooli on veel kaunis suur, kusjuures ülikooli tahab astuda protsentuaalselt rohkem linnaõpilasi kui maaõpilasi. Eelistatavam nii linna- kui maaõpilaste juures on ajaloo-keeleteaduskond. Teaduskonna valikul ei mängi olulist osa vanemate elukutse ja päritolu. Tung ülikooli ei ole silmapaistvalt sõltuv majanduslikust jõukusest, küll aga on olemas kõrgema õppeasutise lähedusest ja kättesaadavusest. Keskkooli humanitaarharust astub protsentuaalselt rohkem abituriente ülikooli kui majandusharust.
4. Kutsekool konkureerib uute õpilaste saamisel ülikooliga ja on praegu sisse astuda soovijate arvult juba ülekaalus, kusjuures keskkooli lõpetanud maalapsed eelistavad rohkem kutsekooli kui ülikooli. Kutsekoolidesse, mis valmistavad ette praktilisele elule, astub palju rohkem keskkooli lõpetajaid kui keskkoolidesse, mis valmistavad ette vaimlisele tööle. Kutsekoolidest huvitavad eeskätt majapidamis- ja käsitöökoolid. Kutsekoolide valikul ei mängi olulist osa vanemate jõukus ega keskkooli eriharud.
5. Tung edasiharimiseks on keskkooli lõpetanud noortel endil suurem, kui seda soovivad nende vanemad.
6. Abiturientide iseseisva teenistuse valik on ebamäärane ja abitu, kusjuures aga esikohale kerkib kantseleiliku iseloomuga töö.
7. Perekondlikud huvid ja iseseisev omaette majapidamine on rohkem lähedasemad maaõpilastele kui linnaõpilastele.
8. Keskkooli humanitaarklassid arendavad rohkem vaimlisi, majandusklassid praktilisi huve. Keskkooli majandusklassid jätavad oma abiturientidest-maaõpilastest maale üle poole, humanitaarklassid ainult ühe veerandi.
9. Linn tõmbab jäädavalt maalt linna elama üle poole maalt pärit olevaist abiturientidest, annab aga vastutasuks maale linnas üleskasvanud abiturientidest ainult ühe kaheksandiku; üldiselt saab linn puhtakasuna maalt üle ühe kolmandiku maalastest, kes on lõpetanud linna-keskkooli. Linn saab kogusummas endale keskkooli abiturientidest 70%, maa 30%.
10. Linnaorientatsioon on meil jõuliselt tugevam maaorientatsioonist. Mõte kultiveerida maaelu on meil veel algstaadiumis.

„Orirahva“ - probleem Märt Laarmani artikli puhul

2. järg.

Nii on ka meie rahvaluulesse ja traditsiooni imbutanud Rootsi-messianism. Loodeti Vene surve ajal Rootsi kuningast päästjat. Saksa mõjust ja autoriteetsusest vabastuda püüdes kaldusime „rahvuslikul ärkamisajal“ venelasi apologiseerima.

Ka siis, kui lõpuks võõra autoriteetsus asendatakse enese autoriteetsusega, enesusalduusega, on eelnevale *Sturm und Drang* perioodile omane alaline kahtlemine ja kõhklemine omaenese ja oma võimete suhtes. Indiviid kaldub enese hüperanalüüsi, hüperkriititsismi. Harjumatu esinevate takistustega elus, kui nende võitmine ei sünni tahetava nobedusega, hakkab vigu otsima enesest. Ennast süüdistama.

Sealjuures see vigadeotsimine ja enesesüüdistamine võib muutuda otse masohistlikuks enese piitsutamiseks. Nii nagu laps, kes noores eas palju peksa saanud, hakkab aegamööda tundma sest peksust alateadlikku lõbu ja otsima peksusaamise võimalusi, vanemas eas seksuaalelugi alal kaldudes masohismi või — võimaluste kohandudes ja ennast ise pekstes — näit. flagellantismi. Meie, eestlaste, juures oma halvaks panu ja võõra eelistamine on seesama nähtus. Ja puhtal kujul.

See enese piitsutamine avaldub pea meie avalikkude tegelaste „paljastamises“, oma juhtide kallal norimises, kaubandusliku võistlusegi alal ei enese ega teise elada laskmises, iga küsimuse, kohvikeetmise viisi, plikade palitute pikkuse, ametiasutiste nimede, klossetipaberi laiuse, teede, raudteede ehitamise, riigivanema nime ja kompetentsi määramise jne. puhul välismaiste eeskujude tsiteerimises.

Meie otsisklev enesetunne kindub heameelega iga vähemasse kui tunnustavasse sõnasse, tulgu see ükskõik millisel välismaa neegripoisilt või mujalt.

Kadunud Juhan Luiga, kes oli rahvuslikus mõtlemises väga hellatundlik, oma väitekirjas tugevasti protestis arvamuste vastu, mis suundusid oletama eesti rahva konstitutsiooni alaväärtust. Kuid sessamas rahvustunde ja enesetunde heitluses ta hiljemini postuleeris eesti tõu närusust. Meie ahmimised igasuguste eugeeniliste spekulatsioonide järele, maadlemised sigivuse probleemi ürgsusega jne. kõik osutavad sedasama halisemist, enese tõu halvustamist, enese alaväärtustamist.

Last not least — kõige inimlikum dokument selle kohta on Märt Laarmani tsiteeritud kirjutis. See on puhtal määral rahvusliku enese alahindamise kompleksi väljendis, kus autor eestlane ennast korraks päris kaostatava andumusega läbi piitsutanud, ennast kogu eestisoome tõu kaudu väljasuremisele pühendab, eneses ikka ja ikka otse müstiliselt jubedaid degeneratsiooni sümptomeid leidistades. Huvitav tema juures on see, et ta, nagu mainitud, teatud määral on isegi riivanud selle kompleksi olemasolu. Aga ta pole näinud seda mitte kui kõigi teiste häirete põhjust meie rahva ideede ilmas üldiselt ja ta enese kirjutise tekkimises eriti. Vaid ta on võtnud seda ainult ühe sümptomina oma isevärki õndsuses diagnoosipanekus kogu eesti tõu kohta. Kogu

see kirjutis on dokument rahvuslikule enese piitsutamisele ja autori kui eestlase enese piitsutamisele. Kogu selle nähtuse perversiteedis. Selle asemel, et analüüsi alla võtta ja püüda valgustada eesti soo psüühhet võrreldes seda teistega, otsib ta kõigepealt erinevusi, ja kus ta erinevusi märkab, postuleerib ta eestlaste alaväärtust, küsimata, kas võõras mõõdupuu ei ole samuti mitte probleemistatav. Kui autor näeb näit., et eesti ajalehis on surmakuulutused teisemöödulised kui välismaa omis, siis ei leia ta selles mitte niipalju omapärasust, kui võtab seda hirmu ja õndsust sisendava fenomenina, mis midagi jõledat enese taga peitvat. Seesama mõõdupuu, nimelt iga erinevuse halvustamine, on puhtalt psühhopaatiline enese juures hädade otsimine ja müstiliste tumeduste põhjal heitumine. Kui autor näit. ei leia eesti keeles erilist tuleviku vormi aegsõnul, siis haiglane fantaasia oma sünge müstikaga kannab tuleviku mõiste keelest otse rahva tulevikule ja näeb selles „orirahva“ tunnust, küsimata, kas ja kui paljudes keeltes meie kohtame verbil eri tuleviku vormi ka „härarastavaste“ juures.

Pahandades meie välisesinemiste tagasihoidlikkuse ja enese halvustamise üle, autor ise otse kiimleb võõraste võrdlemise mõõdupuul. Muidugi hüvesid postuleerides ja õigustatuna võttes ainult neid eeskujusid, mis teistmoodi kui meil. Ja kui meil on midagi teistmoodi, siis — ecce — orirahvas.

Nii pealkirjastades oma artiklit *Orirahvas* ja analüüsides võrreldavaid erinähteid paistab talle nähtavasti eriti „orjalikkuse“ tunnusest eestlaste juures nende vähene sigivus. Ometi palju suurema õigusega võiksime seda nähet pidada just eestlaste „häraraluse“ positiivsema sümptomiks. Ei tea järsku maailma rahvaste ja riikide ajaloost meele tuletada ühtki näidet, kus valitsev kiht või valitsusel püsiv rahvus, härarasseisus, oleks võinud kiidelda relatiivseltki eriti suure sigivusega. Kuid juba piiblistki teame Israeli laste lugu Egiptuses, kus vaaraod olid väga mures orirahva suurest sigivusest. Aga mida orjemad, mida raskemas orjuses nad olid, seda suurem oli nende sigivus, mis kestab edasi tänapäeva juutide juures. Ja ometi ei ole juut härarastav, ei — otseselt võttes — valitsev kiht kuski maal. Kindlasti on näit. Prantsusmaa kunagine ja nüüdnegi majoriteet vaevalt tunnustatav orjameelsuseks, kuigi prantslased kõige viimased oleksid kiitlemisel oma sigivusega. Merede valitsejal Inglismaalgi aktuaalitseb Malthuse teooria. Need on ometi „häraralised“ kultuurrahvad. Kindlasti suuremal määral kui näit. venelased. Kuid autorile näivad just need messiaistena, häraradana, ja ta on nobe eeskujuks tooma Sarmaatia laiusseid slaavlaste jõuke ning peipsi venelasi. Idatuul toob meile tõesti suurt sigitamise ja sugutamise lõhna. Aga see *русский дух* on võrdlemisi orjahais. Meie tunneme venelast kui kommunistlikku karielajat, artellis töötavat õndsast tsaari ajastki, tunneme teda autoriteedi kummardajana. Olgu siis jumal taevas, puuslik nurgas, *царь батюшка* Moskvas ja Peterburis või

St. Lenin ja Co. nende asemel, nüüdne ortodoksiline kommunism või kunagine православие, mille arvustamine ja „kirikutülidki“ enamikus piirdusid risti ettelöömiseks vajalikkude sõrmede arvu probleemiga. Eks venelase ekspansiivne poliitika (tsaari imperialism ja nüüdnegi maailma revolutsioonistamine), ekstensiivne tulundus, широкая натура ja — suur sigivus, eks need omadused ürgne juba sest ajast, kui nad oma enesegi riigi asutamisel pidid valitsejaid — „härrasid“ — kutsuma mujalt, importeerima nagu nüüdki. Isegi nende laialdasele ja küllale maale oma riigi rajamise eest peavad nad enam kui palju tänu ütleva soome sugu rahvastele.

Ka nüüdnegi ja tuleviku kultuur näib ikkagi suunduvat intensiivistamisele, mitte slaavlikule ekstensiivistlemisele.

Orirahva probleemi juures — innustudes slaavlaste sigitusfanatismist — ei saa meie silmist lasta, et enamuses kultuurrahvaste keelis on sõnad „slaavlane“ ja „ori“ (*slave*) sama päritolu.

Slaavlaste signemine on samuti kui moonaka ja popsi laste produtseerimine vastutustundetult, on vene-pärane безпризорные'de vabritseerimine prassimiste ja guljaitamiste tulemusena, mille matkimisele on raske provotseerida eestlast, kuna ratsionaalsus ja vastustus-tunne oma tuleva soo eest, ajal kui meie oleme sunnitud piirama oma heaolemist ka majanduslikulgi alal, võib puududa ainult orjalikul üht päeva nautival eotamifüsioloogial.

Siit see feminiinsete ja maskuliinsete elementide probleem keeleski. Sellist mitte ainult substantiivi, pronoomeni, adjektiivi ja verbigi liigistamist nais- ja mees-sooks võime kõrvutada kõige primitiivsemate rahvaste phalluse ja kunnuse kultusega. Seal on ka hauamärgid, ehted, rahvakunst jne., sagedasti ainult nende kahe mõiste — naiselikkuse ja meheliikkuse — eksplikatsiooni teenistuses, missugune panseksuaalitsemine soome sugu rahvastel on nii raskesti sisseelatav, et need venestudeski ja vene keelt omastadeski hülgavad näit. pronoomeni on tarvitamist.

Küsimus siirdub muidugi ka naiste emantsipatsiooni probleemile, mis soome soo keelepruugis lahendatud juba enne selle tekkimist. Kuid ka emantsipatsiooni nähe inimühiskondades näitab vastava seltskonnakihi, klassi, rahva jne. teatud kõrgust nii ajaloo käigus kui tänase olukorra läbilõikes. Mustade ja kollaste raaside suurt sigivust ei saa tarvitada härralisuse mõõdupuiks. Eduard Wilde ja Hugo Bernhard Rahamägi on kinnistanud sigitava tiirasuse popslikkust ka meiegi maa-seisuste piirides. Ka kõstri perekonnad on sigivamad kui kirikuõpetajail. Samuti suure perekonnaga vene papil haridus piirdus tavaliselt vaimuliku seminariga, kuna ülikooli haridusega luteri õpetajad — ometi enam „härrasmehed“ — pole kunagi olnud sellised sigitusfanaatikud.

Kui nüüd autor on oma signemise väärtustamisel kummutanud kõik „orjalikkuse“ ja „härraslikkuse“ võimalikud mõõdupuud, siis isevärki šabloonilisusse on ta suubunud vormi ja vormikindluse puudutamisel eesti psühhostruktuuris. See vormikindlus ja vormimõiste, mida autor jutlustab ja mida ta teeb eestlase eluvõime kriteeriumiks, heites eestlasele ette, et temal vormimeelt ei olevat, ongi asjaolusid, millest võiksime tulla

otse vastupidistele järeldustele. Eks ole ju surnud keeled kõige vormikindlamad keeled. Uuemad, ümberhinnangulisemad voolud kunsti arengus ründavad vanu vormitardumusi, kujutavas kunstis on hääbunud sümmeetria kompositsiooni esitarbelt. Suurem läänekultuuri sarjaja Spengler on kõigepealt kallale tunginud vormikindlustele, vormis tardumustele. Eks uued suunad ilmestu kas või dünaamilises ainehüpoteesis ja üldises relativiteedi teoorias.

Surnud loodus on vormikindlam kui elav loodus ja vormikindlust rahva juures peaksime nägema pigemini surmakindlusena kui elujõuna. Vormil nagu geometrilisel punktilgi on ainult funktsionaalne õigustus. Seesama funktsionaalsus aga konkreetistub dünaamiliseks jõuks, kui me ka kõige vormituma materia redutseerime füüsilisele punktile. Siis materia passiivne vastupanu, selle sisestamatus (Undurchdringlichkeit) dünaamistub aktiivseks faktoriks, ilmestub energiana, kuna vormi algpunkt võrdub nulliga, nii miljon kordselt kui me seda võtaksime.

Jõud võib hääbuda ja tarduda vormistumisel. Ja kui meie tahame hoolida sisust, siis peame vältima vormi või mõistma vormi ainult kui funktsionaalsust, seda vormilagedamat vormi — kuidas kellegi keele pruuk.

Sellises vormis kivinematu dünaamika ja funktsionaalsus ilmestub eestlase loomupärases väljenduses, eesti keeleski, mida autor millegipärast pole küll esitanud just otseselt vormituse eeskujuna, kuid mida oleks kindlasti võimalik temaga konsekventsistada. Eesti keeles on kadumas vahed substantiivide, verbide, adjektiivide, adverbide, postpositioonide ja suffiksitate vahel. Substantiivid siirduvad verbideks varieerudes eri kaasustes, verbid uuteks substantiivide erivormideks laiemas ulatuses kui teistes keelkondades. Substantiivid adjektiivistuvad mõisteliselt ja kompareeruvad, postpositioonid funktsioonistuvad suffiksitateks, adverbid esitavad sagedasti ainult substantiivide lisakaasusi ja verbi erivorme. Ei puudu palju, et me võiksime kõnelda substantiivi konjugeerimisest ja verbi deklinaerimisest pea täies ulatuses. Ka sellisedki konstantsed algüksused kui sõna juured on meil paenduvad. Meie keelega on lugu kui viiuliga. Võibolla mõnele näib ju klaver olevat vormikindlam pill, ja eriti veel elektriklaver. Aga meie peame mõõnma, et mitte ainult keeles ei aseta eestlane vormi dūnameiaga, materiaat jõuga.

Seesama sisemine kord ja jõud on, mida me kohatame mujalgi eestlase iseloomu suhtelise erijoonena. See on tema psüühhe, n. ö. psüühiline funktsionaalsus, s. o. tema empaatia (sissetundmise) võime. Mitte niipalju enese mannetuse ja orjalisusega ei ole seletatav eestlase kiire reageerimine võõrastele mõjudele üldiselt, kui ka eriti sibulavenelusele. Eestlase võõrkeelte õppimisele on peale muu ikkagi ka intelligentsi küsimus, on sissetundmise võime võõrale hingeelule, ka siis, kui keelepaelad ei järgne aktsendile. See on psüühiline kohanemisvõime, mis inimese teinud selleks, mis ta on. Kui bioloogilises arengus loomariigi üksikliigid näivad kohandanud olevat oma eriorganeid — kaelkirjakud kaelalülilide pikkusi, lehmad rohu nämmutamise aparatuuri — siis *homo sapiens*, arendades oma peaju, psüühhet, on jõudnud võrdlemisi kaugemale. Ja ma ei näe min-

gisugust härraslikkust selles, et mõni raass arendab geniaalset aparatuuri oma aju kulul.

Ei ole siis ka see mitte anduv lipitsemine, kui eestlane kergemini kaldub mõistma ja häälitsema võõraid häälitusi, vaid pigemini protežeeriv ennast teisele selgeks tegemine, samale nivoole kohandumine, sibulavenelase hooldav kohtlemine. Kui see ei saa hakkama eesti keelega, siis instinktiivselt hakatakse liginema tema aktsendile, nagu laskub emagi kõnelema lapse keelt sugugi mitte erootilisest andumusest. Sedasama märkame looduselegi sisse tundmises ja hingestamises. On ju eesti keel rikas onomatopoeetiliste looduse häälitustega. Või milline anduv vastuviskumine peale empaatia on leiutatav vee mulinast, sulinast, solisemisest, vulisemisest, tibamisest, nirisemisest, lindude lõõritsemisest, siristamisest, piiksumisest, laksutamisest, kudrutamisest jne., jne. Ei ole siis ime, kui ta kaasinimesegi asetab samasse olukorda ja teeb järele ta häälitusi.

Muidugi ka liigne kohanemine ainuüksi ilma enese maksvustamiseta ja küllaldase enesetundeta võib kujundada enese kaotamist. See on juba intelligentsi traagika, et empaatia võib viia assimileerumisele. Olen juba varemgi seda märkinud, et soome soo ja slaavi rahvaste segunemisel peale primitiivsema vere uputise on kaasamõjutanud eeskätt soome soo rahvaste sissetundmise võime, mille tõttu eestlane kergemini ära õppides võõrkeele meie ajaloo käigu möödunud päevadel, kui ka nüüdses segaabelius, jätab just teise abielupoole andelageduse tõttu oma lastele edasi pärandamata oma enese emakeele. Kuid see on „mure mõistuse pärast.“

Samas mõttes ei saa meie liialt muretseda eestlase paendlikkuse pärast võõrsõnade hääldamisel ja heterogeensuse pärast võõrsõnade eestikeelseteks sulatamisel. See näitab just täpsat sissetundlikku tarvidust säilitada mõiste sõnastuse alguslikku dünaamikat.

Seesama vormirelatiivsustamine ilmneb meie usundi säilinud sugemetes. Võibolla oleks headuse ja kurjuse absolutism vormikindlam kui elustatud looduse antropomorfistlik käsitelu ja animalism, kuid kindlasti ka selline hingestus ei ole oma jõulisuses väärtuslage.

See absoluutsuse ja vormi kallakustamine, kristalltarretistest hoidumine ilmneb ka rahvaluules ja üldse eestlase individualismis. Isik, indiviid on eestlaskonnas umbes Leibniz'i algüksuslik monaad, jõu algsubstantsis püsib individuaalne väärtus, ilma et see oleks vorm.

See individualism pole passiivne. See on pigemini potents, mis kineetistub mitte vormi riivamisest, vaid individuaalsuse enese kaudu. See eestlase dünaamika, funktsionaalsus elusuhtumuses ongi, mis teeb tema psühhostruktuuri raskelt tabatavaks. Ta järgnemises loojenevale päikesele on sedasama sädet, mis hiljemini leegistab vikingeid Läänemere ääres, ja mis nüüdki ei lase teda enesega rahulikult mõnulema jääda. Teisiti kui sõjaretkedest koju jäänud skandinaavia sooja ahjupealse sõjalaulikud. Seesama rändlik rahutus ilmneb ka rahuldamatuses ja mõnulematuses praeguse olukorraga. Ainult niipalju on eestlases eelkalduvust enese alaväärtustamise psühhoosiks, kuipalju on tas rahutut verd.

Meie võime etteheiteid teha eestlase enesetunde, mitte rahvustunde. Oma rahvuslikus päritolus on eestlane teadlik. Ja kui see siiskine temperamentne elevus, saadetud välisest tagasihoidlikkusest, ei ole mandunud

ahvi käratsemiseks, meie individualism ahvitsevaks keleritsemiseks, võime konstateerida vaid antropoloogiliselt õnnelikku veresegu.

Olekski imelik ja kentsakas resoneerida, milles siis eestlase esitusrahvuslikkus peaks avalduma. Kas tõesti oleks erilist väärtust, kui hakkaksime märatsema erilisi rahvuslikke märatsemisi ja röögiksime rahvusröökimisi. Kui tunnistaksime Moosese ja Buddha eesti päritoluliseks ja kisendaksime, värvitutukesed kõrvade taga, keset tänavat, et jah, et näe, et kaege ja imestage — oleme eestlased! Ja peksaksime sisse iga diktsiooni, millel puudub eesti aktsent. Vahevahel võiks ju seda teha. Aga ega's katki ei ole midagi, kui seda seni ei ole tehtud.

Ja siit on sümpaatnegi kõnestatud inferioriteedi kompleks. Põhiolemuslik rahutus ja elamusvõimesus on eestkostelt vabanenud noore väljanud tasakaalust. Esimese hooga tahtes kokku haarata kõike nähtavat ja aimatavat tuleb ju ikka hingeldamise resigneeriv tõkestis.

Enesetunne on seda nõrgem, mida vähem on isik enesega rahul. Enesega rahulolek tuleb suhtest seatud sihi ja saavutiste kauguste vahel. On siht kaugemale projekteeritud, on ka rahuldamatust suurem ja saavutised paistavad väikesematena. Esimese hooga projekteerime oma eesmärgid peaaegu lõpmatusse. Ja kui meie pole ühe hingetõmbega veel alla oma tuppa toonud tähed taevaletusest, siis järgnevas kõhklemises ja esimeses hüperanalüüsis küsitleme kohe, kas meis enestes pole viga. Meie võrdleme edasi eneste ja teiste saavutisi. Näeme teiste rahvaste aastasade töö tulemusi ja — unustades selle aja — kurdame, et meie ei ole neid ületanud, igakord neile mitte järelegi jõudnud — kümne aasta jooksul. Mahasalates aja kui funktsionaalse relatiivsuse (meie keeleski ajavormid on väga relatiivsed: „puudub tuleviku vorm“), meie süüdistame endid, mitte olukorda oma näivas saamatuses.

Nüüd oleme loonud oma ja mõne teisegi vabariigi mitte millestki — seda me ei näegi. Vaid meie tunneme ennast otse popslikult näit. Suur-Britanniaga võrreldes — miks meil ei ole suurriigi väge ja võimu. Ka siis, kui meie teadlikudki oleme väikeriigi teiselaadilistes positiivsustes, alateadvuses ometi norutame, et miks kvaliteetsete atribuutide seas ei esine ka kvantitatiivne suurus!

Majanduslikul alal meie needki väikesed isiklikud varandusnatukesed, mis on olnud, on poolteistkümmene aasta jooksul mitmet puhku nullistatud. Oma tulunduslikust kitsikusest tõmbame aga konsekventse oma tõu kohta!

Ja ometi ka just tulunduselus on ometi meil rohkem korda saadetud, kui meie näha oskame, kui meie näha tahame. Jah, isegi oksjonihäärmari nobedas kopsimises on elu, kui seda aga märgata osatakse.

Meie kunsti iga pole inimpõlvegi, seegi on diletantide ja autodidaktide generatsioon, aga meie iriseme, miks see pole maailma võitnud.

Meie teaduse iga on vaid tingimisi vanem meie ülikoolist, mille iga vaevu ületab keskmise tudengi tudeerimise aja, kuid meie kurdame, miks meie teadus pole veel vallutanud kogu maakera ja ligemad planeedid.

Selles, et meie Vabadussõjas löime lõmmi Ida ja Lääne, ei näe meie mitte kangelas-, vaid imetegu, kuigi see oli mõlemaid.

Meie oleme kindlasti norus, et meie pole püssirohu leidnud. Aga ega's meie enesega virisemine ei lõpeks ka siis, kui oleksime maakerale külge ehitanud tüüri ja teinud ta põlevkiviõliga köetavaks kosmoplaaniks.

Loomupärane rahutus rahvahinges paneb ka kerge-
mini ja tundlikumalt võnkuma enesetunde polaarsusi. Kui enese alahindamine lõpuks avaldubki nüüd haiglu-
sena, siis tuleb arvestada aga seda, et see psühhoos ise ei ole mitte sünnipärane, on omandatud vaid ajaloolistest mõjuritest. Ja rahvuspedagoogilisi esimesi ülesandeid on sellest kompleksist — niipalju kui see on kompleks, haigus — vabastamine.

Ka Märt Laarmani kirjutus sellest küljest on teatud väärtusegagi. Teda võiks küll süüdistada ennast piitsutavas masohismis. Kuid ma ei kahtle Märt Laarmani võtta siin liigi nimena.

Ma ei kahtle, et M. Laarmani artikkel on väga-
väga mitmes eestlases saanud lunastava sõna aupaiste, on tunde-
statud täiesti õigustatuna, selle avaldusena ja väl-
jäätmisena, mis mitmelgi „juba südamel keenud“. Loo-
mulikult. Sest selles ilmnev enesega rahulolematuse, kal-
dumus enese alaväärtustamisele on üldine kogu rahva kompleks, on rahva koguhinge psühhoos.

Kui nüüd rahva hingeelus on kogunenud sellist saasta, teotsemiste ja elamuste jäätistest kogunud mürki, mis aegamööda tugevaks massiks koondunud hinge sügavamais „alateadlikumais“ sopes, siis on hädatarvilikki vahest selle ventiilimine, kõrgepinge nõrgendamine. Sel-
line ventiilistamine ongi avalik irisemine, enesega ala-
tine hädaldamine, 700-aastase orjusega kiimlemine, ja sellist vaimlist puhtistavat kõhu lahtiolekut ning tuu-
lutamisvõimalust — psüühilist ä r a r e a g e e r i m i s t — vahendab ka kõnestatud kirjutus. Ta ses kategooristub teatud viisil umbes omaaegse tuntud *Dünamis*'e ja vahest nüüdse näit. *Orbiidi* nähtustikku.

Kuid ka seegi hingeline häire vajab ka teisi ravi-
mivahendeid. Otsesele analüüsile on vaja juure ka veel vastusuggestiooni, et seda (ravi) kiirendada. Meie va-
jame optimistlikumat elukäsitust, vajame vähem hädal-
damist, vähem vistrikkude otsimisi enese palgelt.

Siin peaks tulema suur ümberorienteerumine kogu
meie avaliku elu käitlusmeetodites.

Ükskord ometi see häire nii või teisiti ka tõesti
kaob. On varajane hakata eestlusele matusekõnesid
koostama.

Kui minevikus on heledaid punkte vähe, kui oleme
oma minevikus võibolla vahepeal kestvalt kaasaraäki-
matud olnud rahvaste ühiskonnas, siis tuleb arvestada
seda, et arengu üldkäik on selline, et iga üksiku indiviidi

koguväärtus jõuab väärtustumisele ja enese maksmapa-
nekule ainult kohaste tarviduste ja üldolukordade ilm-
nemisel, nagu riietusmoodide arenguski on vahest roh-
kem šansse puusadel ja juustekasvul, teinekord põlvedel
ja kõrvadel.

Ja iga indiviidi tuleviku suurus sõltub sellest, kui
palju ja kui kohaselt omapärasust on tal pakkuda.

Kui meie nüüd kõigi ronkade ja teiste tumedate
lindudega tahaksime kursiivkoores kraaksuda, et meil
tulevik puudub, ja tahaksime nekrofiilitseda viimse
eestlase matustega, siis loomulikult ei saa meie eestlase
tulevikus otsida Austraalia kodujäneslikku maataitmise
ideoloogiat. Ka mitte kurttumlikku keeleoskamatus või
individualismilagedat vormisabloonset tardumust. Ei
ole mõtet Euroopa loomaaeda juure soetada end täis
puhuvaid konni või käratsevat pärdikukarja. Selleks
meie ei sobi.

Meis on tahetud aga ka näha mingisugust vahe-
meest Lääne ja Ida vahel. Pea esitatakse meid lääne
kultuuri katalisaatorina Itta, nähakse selles kogu balti
raassi ülesannet. Pea sunnitakse meid Läänemere ranna
äärse piirivalve, Lääne-Euroopa sandarmi seisukorda,
kes teda peab kaitsma idapoolsete metslaste vastu,
olema Sarmaatia sõnnide taltsutajaks.

Võibolla on siin omajagu õigustki. Küll mitte ei
sobi meile niipalju vast politseinikuna Euroopa tänava-
rahatuste likvideerimine, kuid Lääne ja Ida antagonismis,
mitte ainult Euroopa Lääne ja Ida vahekorras, on vaja-
lik uus ühendav süntees, mõlemile õigusemõistmine.
Eestlus oma empaatiavõimes, sissetundmise oskuses,
võiks teesi ja antiteesi sünteesistamiseks kohtuniku osas
paljugi teha. Erapooletuse võimalust, kuna meil puudub
isiklik laiutamise tung, ja objektiivset hindamist, kuna
meil puudub „eelarvamuste vormikindlus“ Lääne sotsiaal-
sete vahekordade ja India kastide näol, peaks jätkuma.

Siis ei saa meie aga püstistada probleemi „kas ori
või härra“. Meie oleme oma ajaloo käigus olnud nii
härrad kui orjad ja oleme uuesti härraks saanud.

Kui keegi ennast kindlasti aga tunneb orjana, siis
on see tema enesetunde küsimus.

Eestlase psühhostruktuur osutab oma võimete ja
dispositsioonide kogusummas pigemini vastupidist. Pro-
bleemi seadeldus ise jääb aga anakronismiseks, orjapida-
mise aegseks. Nüüd oma ülesandeks nagu üksikud in-
mesed elukutsetes nii rahvadki oma ajalooülesandeks
differentseeruvad seevõrt, et uus individualism ei anna
paika „härallikkuse“ ja „orjalikkuse“ probleemile.

Iga individualism ja härrasus. Eestlane on aga
individualist, sellega oleme ühel nõul.

Jaan Kärner

Hulljulge „sõnažonglõör“

Vastuseks Johannes Schützile

„Mu elav leksikon
oli tänavpoiste isekeskis sõim.“
J. Schütz: Rahutus.

ALLAKIRJUTANU kolm enesekaitsetungist tingitud tagasihoidlikku artiklit (*Olion* 2 ja 5, *Üliõpilasleht* 6) on niivõrt tasakaalust välja löönud odaheitjast noorluuletaja Schützi, et ta *Olioni* 7. numbris ligi kolm lehekülge täidab „kõige kasimatamate süüdistussõnadega“ minu aadressil. Et ma kahjuks mitte enam ei saa käia kristliku õpetuse järele: kui sind ühe kõrva päale lüüakse, keera rahulikult ka teine ette, — olen järgnevas sunnitud pisut peatuma neil „tõukejõududel“, mis Schützi on lükanud minu kallale.

Oma sõimuartiklile teeb Schütz pika targutava sisesejuhutuse Bessedovskist ja selletaolisist äraandjaist, mis naiivses lugijas kohe peab looma „tarviliku meeleolu“ Kärneri vastu. Kuid minu asetamine Bessedovskiga ühele pulgale on samal määral ülekohtune ja vägivaldne, nagu on tühi ning õõnes Schützi piiritundmatu kelkimine oma aause ja vastutustundega. Kogu tema viimane sulesünnitis on hiilgav näide sellest, et tal endal puudub koguni vähimigi korrektsusetunne, kõnelemata muust. Ta ei või tuua ühtegi tõendust minu „paljastusist“ (memuaarist, päevikuist jne.), sest et ma neid ei ole avaldanud, aga ometi ta sõandab häbenematult süüdistada: mina paljastavat oma endisi seltsimehi. Väänates meelevaldselt üldtuntud fakte ja kiskudes välja üksikuid sõnu ning lausejuppe minu hoopis teisemõttelisest kontekstist, ta julgeb avalikult hoobelda, et tema on see ainus ning õige kohtumõistja. Kuid kui ta kord on rakendanud oma hingele armsa bessedovski-meetodi, siis ärgu ta imestugu, kui järgnevas natuke katet kergitan tema enda „sihitungide“ seni üldsusele varjatud põhjusil.

Et Schütz kõikjal nõuab tõendusid (leppimata mitte kedagi paljastavate viibetega meie kirjanduselu tõeliselt olemasolevale väärnähtusile), siis toogem need tõendusid Schützi soovitud järjekorras. Kõigepealt öiendagem Schützi meelega tehtud eksitus, nagu oleksin ma alles tema eest pakku „emigreerunud“ Elva mändide keskele. Elan (päämiselt terviselikel põhjusil) juba kümme aastat Elvas, ja siia maale pole veel kellelgi mõttesse tulnud sellest minu asukohast teha argumenti minu süüdistamiseks. Schütz on esimene leidlik geenius, kes ei sori mitte ainult kaaskirjanike eluraskusist tingitud vekslites (Kirjanike Liidu vekslilaenu oma liikmeile), vaid nüüd juba ka nende kirjanike südameis ja neerudes, koduseis ja perekondlikes oludes (minu tervis, asukoht jne.). Enne selliseid toiminguid võiks ta ennast tõesti pisut „kasida“, muidu mõjub ta esinemine nagu harimatu metsmehe padrikust väljahüppamine.

Kui noorurid mind jõululaupäeval *Loomingu* toimetaja kohalt lahti lasksid, kas jäeti mind siis rahule? Ei, vaid minu kohta hakkas ilmuma halvakspanevid ning mõnitavaid artikleid ja märkusi küll *Loomingu* ja *Orbidis*, küll *Vaba Maas* ja *Päevalehes*, mitmel pool sama Schützi sulest, kes nüüd mind näguta „seltsimeeste paljastamise“ pärast. Samal ajal mõnitati läbi kõik „kuradi“ nooreestlased, mis muu seas kutsus esile ka muidu tasakaaluka G. Suitsu ägeda kirjutise *Olionis*. Kas ei olnud mul sellises seisundis pisutki moraalselt õigust „sekkalõõmiseks“ sulge kätte võtta? Selle juures ma ei mõtelnudki ennast „puhtaks pesta“, nagu luuletab Schütz, või kõrvale põigata mingi ebamäärase „vastutuse“ eest, mida sama noorur mulle kaela veeretab. Lisandan siin, et minu teine artikkel *Olionis* (nr. 5) oli mõeldud päämiselt vastuseks O. Looritsale (tema kirjutise puhul „Lahtine kiri Jaan Kärnerile“); puudutasin enamasti samu küsimusi, mida oli puudutanud Loorits, ja jõudsin mõneski suhtes

temaga ühise keeleni. Oma rühmakaaslasel Looritsale ei julge Schütz sõnagi lausuda, aga minule paiskab kõik näkku, mis talle sülg suhu toob.

Näiteks kirjandusnädala puhul talle ei tule meeldegi küsimus, kas mind vast ei takistanud leivateenistus ja tähtajalised kohustised osa võtmast sellest nädalast. Ta vastuoksa seletab minu eemalejäämist „julguse puuduse“ ning „ara verega“, mõnitab kõigiti minu isikut ja tuletab lõpuks ilkudes meelde minu värssi: „Kuid mind ei võida ilmas miski, sest seisan kõigest kõrgemal.“ Olgu siinkohal kinni naelutatud, et luuletis *Vanitatum vanitas*, kust pärit eelmine värss, on ilmesti eneseirooniline ja Schütz pole sellest lihtsalt aru saanud. Adsoni järele on ta siis järjekorras teine, kes selle eneseiroonilise värssi otsa on ninali kukkunud. Et mina mitte ainus ei olnud, kes kirjandusnädalast osa ei võtnud, vaid et eemalejääjaid kirjanikke oli vähemalt kümme, — seda Schützil muidugi ei ole kasulik mäletada. Et kirjandusnädala järele väga rohkesti tuli kuuldavale arvustavaid häali (ägedamaid iga-tahes kui minu muu seas lausunud viis rida), — ka selle on Schütz paremaks pidanud unustada. Tal on ju tarvis ainult mind süüpinka tõmmata. Jäägu talle see lohutud, et ta tõesti on osav „sõnažonglõör“.

Sama vähe kui minu pilketoonilisist väljendusist kirjandusnädala puhul on Schütz aru saanud minu avaldusist kultuurkapitali kohta. Ta kisub minu kirjutisist karvupidi välja ühe pooliku lause ja omistab mulle selle põhjal mingi uue „elu kinnismõtte“: „kultuurkapitali painaja“. Et tema vihast virildatud loogika nähtavasti vastu võtab ainult kõige elementaarsemaid mõttekäike, olgu siin veel kord seletatud, et ma kuski pole ütelnud, nagu tekitaks meie kirjanikkonnas lahkkelisid „ainult kultuurkapitali jaole rühkimise tung“. Oma viimases kirjutises (*Olion* 5) ütlesin ma ju küllalt selgesti, et eeldan ja usun orbiitlasist kirjanike väljakuulutatud hääd tahet ega pea kultuurkapitali „ideoloogiat“ „praeguse rühmaliikumise aansaks või päämiseks tõukejõuks“. Ja oma esimeses artiklis (*Olion* 2) ma märkisin, et kirjanikkude omavahelist sõda on soodustanud mitte ükski kultuurkapitali „sendiastmestik“, vaid eriti igakordsele jagamisele eelnenud kirjanduslik hinnang. Et kirjanikkond „juba edu ja arenemise nimel ei mahu ühe mütsi alla“, seda ma teadsin igatahes enne Schützi. Aga sama „edu ja arenemise nimel“ ma ei saa pidada tarvilikuks, et kirjanikud alati oleksid üksteisega heitlemas. Et viimast sageli sünnib just kultuurkapitali jagamise puhul, võiks Schützile olla samuti teatav kui mulle. Asjatuult ta teeb nii süütu ning naiivse näo, nagu ei läheks talle ja tema kaaslasile kultuurkapital vähimatki korda. Või on ta unustanud ägetsemised Kirjanike Liidu pääkoosolekul, kus on olnud kõne all see küsimus? Ons ta unustanud 1929. aasta sügisese „jagamise“, mil puhul ajalehed pikalt kirjutasid „tülidest kirjanikkude peres“ (*V. Maa* nr. 228, 233 — 1929, *Päevaleht* 266 — 1929)? Kas on ta unustanud, et sama „jagamise“ järele üks „vähemsaaja“ *Päevalehes* avaldas anonüümse kirja, kus ta katus „tõtt ja õigust“ jalule seada ning eriti nooremaid kirjanikke maha kiskuda (*Päevaleht* nr. 273 — 1929)? Või pean ma Schützile meelde tuletama bumeranglaste ühist protestikirja Kultuurnõukogule sama „jagamise“ puhul või koguni nende esindaja kaebekäike üksikute Kultuurnõukogu liikmete juurde ja Haridusministeeriumi? Või tahab Schütz maha salata oma enese kirja, mille ta 4. detsembril 1929 saatis Kirjanduse Sihtkapitali Valitsusele ja milles ta nõudis temale teatud (kavatsetust suurema) summa määramist, argitades vähemat üldse mitte vastu võtta?

Schütz tahtis tõendusid, mõtelgu nüüd vaikselt järele nende üle, enne kui mulle uuesti kallale karata. Samuti

võiks ta järele mõelda küsimuse üle, kas ei olnud mitte kindral J. Laidoner see, kes võitis Eesti-Vene sõja, ja et nooruril asjatu oli ülistama hakata oma teeneid „Pihkva taga“ heites kivi „tookordseile boheemlasile“. Tunnistatav üles: kõrvutades oma rahupropagandat tookordse „revolutsioonilise luuletaja“ Schützi (vaadake ajakiri „Murrang“ nr. 3/4) Pihkva-taguse retkega ei olnud mul tõesti muud tahtmist kui pisut pilgata Schützi rühma poolt väljakuulutatud „elulikkust“ ja „inimsust“. Kui nüüd Schütz ilma ühegi loogikata vaidlusainesse kisub Eesti-Vene rahulepingu ja kadunud J. Poska, siis paljastab see ainult „rahu“ noorluuletaja piiritud hellust ning enesearmastust. Oh seda haavatud ilmsüütust! Puudutasin teda tagasihoidliku muigega kolme artikli kohta kokku kahekümne reaga ja nüüd ta hüsteeritseb üle *Olioni* kolme lehekülje, et talle on tehtud ülekohut. Ta tahaks tingimata „ümber lükata“ iga tema pihta sihitut ironilise märkuse ja ennast kuulutada tabu'ks kõigi „vanurite“ ees.

Tabu'ks tahaks Schütz kuulutada ka *K. Orbiidi*, millele siis tohiks lauda ainult hosianna ja halleluuja. Kes seda vähegi julgeb arvustada, see saab kohe nuiaga pähe. Aga orbiitlased ise — nemad võivad teisi mõnitada niipalju kui tahavad, neil on hää vabandus igaks juhuks: tegime ainult nalja ja aprillivigured! Kuid lubage, naljamehed: selline mõtlemis- ja teotsemisviis on kohane küll mõnele kolmekümneaastasele „*tsura redivivus*“le, aga mitte inimesele, kes tahab olla kirjanik, s. o. isik, kes vähemalt teoreetiliselt peaks omama „avaramat vaimu ja õilsamat hinge“ kui lihtsurelikud. Ma ei ole kuski *K. Orbiidi* päämiseks sihipüüdeks „vassinud“ „vastaste surnuksarvustamist“ ja „mahamatmist“, aga et sellist püüet ilmsiks tuleb vähemalt juhtiva orbiitlase Schützi juures, selle tõenduseks ta lugegu oma viimast vastust minule ja kõike seda, mis ta on kirjutanud Visnapuu kohta (vaidluskirjadest Visnapuuga *Loomingu* ja arvustisest *Puuslike* kohta *Orbiidis* kuni teotsemisviisideni *Nooles*). Minu südametunnistuse kallale ärgu Schütz tulgu sorima, vaid otsigu „ebapuhtust“ kõigepäält oma ligemast ümbrusest.

Mis puutub minu „matusekõneste“ Tuglase puhul, siis teeb Schütz sellele omalt poolt tõesti juurde matusekõne „mulje“, kiskudes jälle vanade harjumuste tõttu minu kontekstist välja ühe lühikese lause. Minu kirjutis tahtis vaid meelde tuletada ühenduses *Orbiidis* esilekerkitatud eluläheduse küsimusega Tuglase omaaegset ühekülgselt arvustist Wilde ja Petersoni realismi kohta. Lause Tuglase kui ilukirjaniku „päevakorrast kadumisest“ pidi märkima seda, et tema poolt harrastatud sümboolism ja müstika ei ole praegu päevahuviline, „eluline“. On Tuglas sellest aru saanud kui matusekõnest talle, ei karda ma tema ees vabandamast. Kuid vaevalt küll sobib Schütz või mõni teine noorur Tuglase kaitsja ossa. Tuletagu nad meelde kõike seda, mis nad on *Orbiidis* kirjutanud Tuglase kohta, ja siis seda, et Tuglas on protestiks nende „aumehelikkuse“ vastu loobunud nende auvilistlaste seisusest. Nii et Schütz „ärgu tõugaku“ tõesti mitte „oma põhikirje teistele“.

Schützi sellelaadiline omistamistuhin on tõesti eriskummaline. Ta julgeb koguni väita, et ma „salakavalalt parastamisega“ olevat kõrvutanud vekslivõltsija M. Raua vastuvõtmise Liitu ja G. Suitsu läbikukutamise juhatusel valimisel. Ilma et usutavalt seletada, millise nõidusliku aparadi ta oma suures tarkuses on leiutanud kaasinimese mitte kuski ega mitte kuidagi väljendatud tunnete avastamiseks, luuletab ta kokku pika loo ilmast ja maast, mille siis määrab vastasele kaela. Kas M. Raud vastu võeti enne või pärast vekslivõltsimise avalikustulekut, ei ole oluline. Fakt on see, et Raud „erikaa“ Suitsuga võrreldes pidi juba enne selge olema ka noorureile, fakt on see, et Raud võeti vastu siis, kui noorureil oli juhatuses enamus, ja fakt on see, et Suits kukutati läbi just pärast Raua vastuvõtmist. Neid fakte kõrvutades ma tahtsin märkida vaid eksimusi inimeste hindamisel noorurite poolt, kes endid seavad kohtumõistjateks teiste üle. Muud midagi ma ei tahtnud, ja minu mõtete lugemine jätku Schütz vähemalt seniks, kui ta oma mõttelugemismasinaga päale on võtnud patendi. Küllap aga osutub see tal samasuguseks naljanumbriks

nagu tema hiline imestus ja käte kokkulöömine Suitsu „vähemusse jäämise“ üle. Hääletasid vastu ja nüüd imestuvad: kuidas see võis võimalik olla?

Kõige kõvem hoop, mida Schütz arvab mulle olevat annud, puutub juba puhta aritmeetika ala. Et Schütz siingi arvused väänab oma kasuks, on ühest noorurist loomulik. Kuid et ta oma artikliga lugijale püüab teha muljet, nagu oleks tema see ainuõige töö jaluleseadja, siis peame selleski osas pisut õiendama tema besse-dovskimeetodit. Schütz nähtavasti on unustanud, kes olid Kirjanike Liidu juhatuse ja kirjastustoimkonnas möödunud sügisest kevadtalveni, mil läbi viidi Liidu kirjastuse ja *Loomingu* „tervendamine“. Värskendagem pisut Schützi mälu ja loendagem: Liidu juhatus — Tuglas, Visnapuu, Vallak, Schütz, Hiir, kirjastustoimkond — Visnapuu, Kivikas, Vallak. Enne kui teha labast nalja kelneri arvestusest, oleks Schütz pidanud pisutki järele mõtlema, kuidas olid lood tõeliselt. Tema teguviis ei ole enam ainult kelnerlik, vaid lisaks puht mustlaslik salgamine: я не я и лошадь не моя (mina ei ole mina ja hobune ei ole mitte minu). „Juhatuses kaks keskurit ja kolm noorurit, kokku keskuritel enamus, kirjastustoimkonnas üks keskur ja kaks noorurit, jälle keskuritel enamus.“ Sama kahtlane on Schützi arvestuse teine osa. Kirjanike Liidus ei ole liikmeid mitte „50 ümber“, vaid nimeliselt 46, aga hääleõiguslikke (neid, kes oma liikmemaksu pole aastate kaupa maksmata jätnud) mitmevõrra vähem. Nooremaid on viimaste hulgas mitte „10 ümber“, vaid täpsalt 15 (Adams, Adamson, Antson, Jakobson, Jaik, Jürna, Hiir, Kivikas, Mälk, Oengo, Raud, Rood, Schütz, Sirge, Vallak), seega mitte „ainult üks viiendik“, vaid koguni rohkem kui üks kolmandik. Kuid kuna nooremaid Liidu koosolekuile ilmuvad massiliselt „homogeense opositsioonina“, vanemad aga enamuses osutavad suurt loidust Liidu asjade vastu ja päalegi isekeskis on riius, võib kergesti juhtuda, et nooremad kõigjal läbi suruvad oma tahtmise. Läänudügisel erakordsel pääkoosolekul, kust saadik Schütz ennast hakkas tundma peremehena, oli nooruritel koguni rõhuv enamus (11 noorurit 4 keskuri vastu — v. *Vaba Maa* nr. 251 — 1929, *Päevaleht* nr. 293 — 1929). Tänavuse järjekordse pääkoosoleku puhul oleks ehk huvitav meelde tuletada *V. Maa* kaastöölise kirjeldist, mille „ametivend“ M. Raud kõrvale toimetas, nii et see ei saanud ilmuda, nagu seletas *V. Maa* ise. Ainult eelmainitud fakte ma olen pidanud silmas, kirjutades oma artikleid, ja neid fakte ei suuda ümber lükata ükski „sõnažonglöö“. Nii et mitmekordsed kurjustused „valetamisest“ ja „vassimisest“ hoidku Schütz ilusti oma koduseks tarvitamiseks.

Milles ma Schützigaga olen ühel nõul, need on *Loomingu* avansid. Olen tõesti süüdi nende tähtpäevaks mittekustutamises. Kuid iseküsimus on, kuivõrt aumehelik see on Schützist, mulle nende abil tagant järele nõõri keerutada. Igatahes on lapsejutt Schützi väide, nagu ei oleks Liidu juhatusel avanssidest veel möödunud sügiselgi olnud ülevaadet, kuna tõeliselt Schütz ja tema kaaslastel juhatusel üksvahe peaaegu iga nädal, kui mitte koguni iga päev talituses käisid avansse „üles kirjutamas“. Kui Schütz nüüd, ligi aasta hiljemini, avansside mitmekordse loendamise *Olionis* arvab avastanud olevat Ameerika Wernerit „linnarahvale“, siis on see temast väga naaivne. Senikaua, kui mina ega keegi teine „avansimeister“ ei ole põgenenud üle mere või end üles poonud, jättes tasumata *Loomingule*, senikaua, kui vastust keegi ei ole veeretanud Schützele, on vähemalt enneaegne tema kisendus karauli järele (pangadki pikendavad tähtpäevi, ilma politsei poole pöördumata). Ja Schützi koostatud süüdistusakt oleks saanud mitmeti õiglasem, kui ta avansside kõrvale oleks „ära trükkunud“ kogu *Loomingu* bilansi nii minu tülles kui minnes. See süüdistusakt oleks saanud veelgi õiglasem, kui Schütz viimasest „suurenenu“ avanssummast oleks maha arvanud ettemakstud honorari suurelt osalt veel minu toimetatud tänavuse jaanuarinumbri arvel. Selline ettemaks on pääkoosoleku poolt täiesti lubatud ja praegugi tarvitusel. Millised pooleldi tasutud käsikirjad ma üle andsin, selle kohta on mul allkiri uuel toimetajalt. Ja üpris õiglane oleks Schützi süüdistusakt olnud siis, kui ta oleks selle pööranud ka nende lugupeetud kaastöölise, nii keskurite kui

noorurite vastu, kes ei täitnud oma küll kirjalikult, küll suuliselt antud ausõna või kindlat lubadust: vähendada avansse. Ma ei roni mitte Kolgata keskmisele ristile ega tahaks seepärast omaks võtta teiste „patte“.

Kuid lõppede lõpuks olid avansid nooruritele ju ainult ettekäändeks. On avalik saladus, et noorurid, tiivustatud juhuslikust enamusest läinud sügisel, *Loomingu* toimetaja kohale tahtsid upitada „läbi ja läbi“ oma meest. Miks nad viimasel silmapilgul hääletasid Tuglase esitatud kandidaadi poolt, seda teavad nad ise paremini. Kogu loole aga annab erilist värvingut Schützi isiklik kirjanduspoliitika ja tema pime viha minu vastu. See nõuaks selgitust, eriti aga Schützi hessedovski-meetodi esimene rakenduskatse: tema sündsusetu kaebekiri miski kohta

Kirjanike Liidu juhatusel ajal, mil ta veel ei olnud Liidu liigegi. Kuid jätkem see kõik. Sest senikaua, kui Schütz ei õpi objektiivselt hindama kirjanduselu nähteid, senikaua, kui ta ei oska lahuse hoida oma isikliku viha kummitisi tõelisest asjaoludest ega suuda püsida asjalikkuse tasapinnal, on tõesti mõttetu temaga edasi vaielda. Tema sõgedus rühmaliikumiste trabantide nägemisel ja oma nähtavale eneseupituspunktile minule kaelakujuteldud „eneseülistuse“ vastulükkamine aina kinnitab tema vaidlusviisi väiklust. Siiaamaale on ta läbi mõnitanud kõik kuni minu haiguseni ja asukohani. Kui ta sellega arvab endale loorbereid võitvat, jätkaku endises toonis.

Elvas, augustikuus 1930.

Jaan Kärner.

Toimetusele saadetud kirjandus

K. LAAGUS: Leitnant Vasmer. Draama 4 vaatuses. Noor-Eesti kirjastus Tartus. Lhk. 100. Hind?

„Eesti Kirjanduses“ (nr. 8, s. a.) kirjutab „Leitnant Vasmeri“ kohta Paul Hamburg muuseas: „Kõigile kujudele on jäänud viimistlus ja isikupärasus andmata, olgugi et autor teose alul tunnistab, et ta olevat käesoleva teose kallal kaua aastaid mõelnud, millise aja jooksul oleks juba kõik pidanud suutma kristalliseeruda. Kahjuks pole seda aga sündinud ja seega on suurelt kavatsatud vaatusedraama jäänud liiga kahvatuks ning verevaeseks.“ Ka sündmuse sidumine vabadussõjaga tundub asjatuna. Neil põhjusil ei saa sellel draamal olla suuri kirjanduslikke väärtusi ega julge ennustada talle ka lavalist menu, sest ta ei oma ka ärilisi väärtusi.“ Nii kategooriline otsus?

Pea iga kirjanik on meil katsetanud selle raskeimaga — näidendiga. Ühel on ta enam, teisel vähem õnnestunud. Mis puutub K. Laagusesse, siis ei ole tema nähtavasti tahtnud anda „surematut suurteost“, vaid lugejat mõtlema panna, seisatuma „enne hukatuse algust.“ Autor paneb oma peategelasele enesele suhu sõnad: „Ma hoolitsesin ta eest, kuid suutsin.“ „Leitnant Vasmeris“ on kohti, mis haaravad sügavalt ja seega õigustavad teose olemasolu.

J. MÄNDMETS: Ametilt kosilane (Kosilane). Ühevaatustlik juhtumus Kuuskõnme vabadiku talus. Tavet Mutsu teatrikirjastus Tallinnas. 1930. Lhk. 31. Hind 75 s.

„Juhtumuse“ sisuseletusest loeme: „Tükk on täis talupojalikku lihtsat huumorit ja põnevust ning mõjub seepärast suurepäraselt.“ Nii see on. Arusaamatuks jääb vaid see, miks laseb autor jandil mööduda just vabadiku (popsi) juures — mieldav oleks käsitledud lugu ka teisel. Või on põhjust andnud selleks kohalikuks asjaolu, et tänapäeval sularaha, näit. 900 kr., leidub hõlpsamini mõne tööka ja kokkuhoidliku popsi kui võlgades rabeleva „päristaluniku“ taskus, kes on sunnitud pidama palgalist peret ning kandma antud girode ja ikaldusaastail võetud „seemnevilja laenude“ ränka koormat? Üldse Mändmets armastab popse ka „Emas“ ja „Metsavahi talus“ ta samuti puudutab vabadiku elu.

„Mikk Kivi“ kõrval mõjub „Ametlik kosilane“ üllatusena: üks — tõsine näidend ja teine — jant, muidugi hästi mängitav ning võib olla vägagi nõutav maanäitelavadel. See näitab, kui mitmekülgne on J. Mändmets.

ALEKSANDER TRILLJÄRV: Kirev õhtu. Monoloogid, soloonumbrid, kupleed, kõned, vestelood ja mitmesugused naljaettekanded. Esimene anne. Tavet Mutsu teatrikirjastus Tallinnas — 1930. Lhk. 100. Hind 2 kr.

Nalja ja naeru sõber, kes „kireval õhtul“ otsib meelelahutust argipäeva üksluisuses ja kibedas rühkimises ning tüütavas ebameeldivuste keerises, ta naerab ja ühes temaga — Trilljärv.

PANTOMIIMID nr. 1. Robert ja Bertram. T. Mutsu teatrikirjastus Tallinnas — 1930. Lhk. 14. Ande hind ühes mängu loaga 90 s.

„Pantomiim ehk tumm-näidend on, nagu nimetuski näitab, dramaatilise tegevustiku väljendus ilma sõnadeta, üksnes vaid liigutuste, tantsu ja miimika kaasabil.“

Kes on näinud omal ajal nii sageli üle Eesti näitelavade läinud rahvalikku lõbusat operetijanti Robert ja Bertram, seda tohiks ka huvitada samanimeline tummnäidend. Tegevus areneb linnaparki kujutaval näitelaval, mille kohta on lisandatud pantomiimile vastav lavaplaan.

M. SILLAOTS, cand. agr. Dipl. ing. Stud. rer. pol. et nat. oec.: Põllumajandusline maatundmine (Uus õpeviisi). Põllutöökooleidele ja tegelikkudele põllumeestele. Tartus, 1930. Lhk. 44. Hind 1 kr.

Seega juba teine teos M. Sillaotsalt, endiselt maakonna agronoomilt. Käesolevas ta esitab „olemasoleva põllumajandusline maatundmise õpeviisi arvustuse“ ning annab 17 iseseisvat, uut „maaurimise viisi.“ Edasi käsitleb autor „taimetaadlist ja mikroskoopilist maatundmist“, toob „õpeviisilisi märkmeid“, esitades lõpuks ka tarvitatud kirjandust.

ÜLIÕPILASLEHT nr. 8. Mikklikuul 1930. Sisu: Algava semestri lävel. Üliõpilaskonna Edustuse märgukiri Ülikooli Valitsusele õppemaksu tõstmise asjus. Prof. Peeter Põld †. Konverentsi päevilt — G. Vahrberg. Taarausõ õppetool ülikooli juurde — Libonius. Liitlus nõuab liitlaste üksteise tundmist — Ed. Roos. SELLI konverents Helsingis ja „Poola küsimus.“ — Otto Leesment. Mõtisklusi — Vold. Juhanson. Konrad Mägi — Rud. Paris. I. S. S-i IX konverents Oxfordis — Ilmar Tõnisson. Neljandalt üliõpilaselümpiaadilt Darmstadtis — N. Feldman. Peale selle akadeemilisi teateid jne.

DR. HIALMAR MÄE: Über die Temperatursprünge in der Ostsee (Mit 4 Textfiguren). Aus den Sitzungsberichten der Akademie der Wissenschaften in Wien. Mathem.-naturw. Klasse, Abteilung II a, 137. Band, 1. und 2. Heft, 1928. Gedruckt mit Unterstützung aus dem Jerome und Margaret Stonborough-Fonds. Wien 1928. Hölder-Pichler-Tempsky, A.-G., Wien und Leipzig, Kommissionsverleger der Akademie der Wissenschaften in Wien. Druck der Österreichischen Staatsdruckerei. Lhk. 50.

EDUARD AHAS, Tartu ühiskommertsgümnaasiumi ja kaubanduskooli õpetaja: Stenograafia kool, I, II ja III kursus. Ametlikult tarvitusel oleva (Stolze-Schrey) süsteemi järele metoodiliselt korraldatud õppe- raamat. A. Annuk'i raamatukpl. kirjastus Tartus, 1930. Lhk. 80. Hind 1 kr. 50 s.

Meie kiiretempolisel ajal väga tarvilik raamat äri- ja kontoritegelasele, ajakirjanikule, üliõpilasele, koolile ja teistele kiirkirjast huvitatuile. „On tekkinud tõsine tarvidus ajakohase ja ülevaatliku ning normeeriva õppe- raamatu järele. Seda tühikohta tahabki „Stenograafia kool“ täita.“

LÄÄNE MALEVA TEATAJA, 5. aastapäeva juubeli nr. Leht ilmub 2 korda kuus Haapsalus Lääne Maleva väljaandel ja E. Leopas'e vastutaval toimetusel. Tellimise hind postiga aastas 75 s. Sisu: Jooni-Lääne maleva arenemisest maleva 5. aastapäeva puhul. Malevate päälükete käsukirju jne. Nr. on illustreeritud.